

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ФОНД ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В СИСТЕМІ
СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

(інформаційно-аналітичний бюлетень)

Випуск 1

Євразійський проект В. Путіна і Україна

Київ 2012

**Інститут президентства в системі сучасних
міжнародних відносин
інформаційно-аналітичний бюлетень**

Головний редактор

О. С. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Удовик (заступник головного редактора),
О. Бодак, Л. Галаган, О. Симоненко

Реферативні та бібліографічні матеріали підготували

О. Дуднік, О. Симоненко, В. Удовик

Заснований у 2011 році

Виходить раз на місяць

Адреса редакції:

НБУВ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел.: (044) 525-54-70

E-mail: fpu@nbuv.org.ua

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЄВРАЗІЙСЬКИЙ ПРОЕКТ У ВІДГУКАХ ЗМІ.....	5
АНАЛІТИЧНА ДУМКА ПРО ПРОЕКТ	17
Позитивні відгуки	17
Негативні прогнози	24
Перспективи України в ЄАС.....	27
Скептичні погляди	27
Толерантне ставлення.....	29
Прогнози	32
Участь інших країн СНД у проєкті.....	35
Роль Китаю у розгортанні ініціативи ЕАС.....	39
ПОГЛЯД ЕКСПЕРТІВ:	
ЄВРАЗІЙСЬКИЙ СОЮЗ:	
РЕАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ чи ЗАГРОЗА?	43

ВСТУП

У наступному випуску інформаційно-аналітичного бюлетеня «Євразійський проект В. Путіна та Україна», який виходить у серії «Інститут президентства в системі сучасних міжнародних відносин» подані матеріали, в яких висвітлюється інформація за останній місяць щодо реалізації Євразійського союзу, ініційованого В. Путіним та підтриманим Н. Назарбаєвим і О. Лукашенком.

Дане видання складається з трьох розділів. У першому – «ЄВРАЗІЙСЬКИЙ ПРОЕКТ У ВІДГУКАХ ЗМІ» містяться витяги з інформаційних повідомлень електронних ЗМІ з даної проблематики.

У другому розділі «АНАЛІТИЧНА ДУМКА ПРО ПРОЕКТ» подано структурований аналітичний матеріал: думки, прогнози провідних українських та зарубіжних експертів, політологів, політиків щодо перспективи реалізації Євразійського проекту, участі в ньому України та інших країн СНД і Євразії.

Третій розділ «Погляд експертів» – узагальнюючий. На основі моніторингу інформаційних ресурсів співробітники ФПУ пропонують прогностичний матеріал щодо позитивних і негативних наслідків для України та інших країн СНД проекту ЄАС, погляд на його реалізацію світових геополітичних центрів США, ЕС, Китаю.

Матеріали серії будуть корисними для науковців, політологів, соціологів, юристів, журналістів, викладачів та студентів, які займаються вивченням інституту президентства, питаннями функціонування різних гілок вищої влади, проблемами зовнішньої політики, політичного лідерства, виборчими процесами та конституційними реформами в країнах світу, а також для співробітників відповідних державних служб у ході виконання ними безпосередніх функціональних повноважень і вирішення актуальних проблем щодо вдосконалення роботи державних структур і їхніх підрозділів.

ЄВРАЗІЙСЬКИЙ ПРОЄКТ У ВІДГУКАХ ЗМІ

Євразія или Євросія? (...) президенти Росії, Казахстану и Білорусії 18 листопада підписали в Москві декларацію о наміреннях, котра дозволить в течение п'яти років перетворити Євразійську економічну комісію (ЄЕК) в ефективно діюче об'єднання. Це один из перших кроків по перетворенню ідеї Євразійського союзу в реальність. Те, що перший крок направлено на створення економічної коаліції (а не політичного блоку), це несомненно мудра стратегія. Повністю ізолювана Євросоюзом Білорусія також приймала участь в створенні ЄЕК, демонструючи тим самим своє негативне ставлення до політики Євросоюзу. Після досягнення домовленості по ЄЕК Росія и Білорусія підписали нове газові угоду. (...) **(Шірієв З. Євразія или Євросія? // Інформаційно-аналітичний центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12164/>). – 2011. – 01.12).**

Посол Білорусії: В Євразійському союзі сформують наднаціональне правління. (...) «В цьому союзі буде сформовано практично наднаціональне правління. Оскільки його штаб-квартира буде розташована в Москві, повинна бути переформатована робота білоруського посольства. Ми повинні оперативно реагувати на всі приймаємі в рамках трійки рішення, виробляти позицію, направлену на захист інтересів білоруських суб'єктів господарювання в Єдиному економічному просторі», – заявив посол Білорусії в Росії Андрій Кобяков. Кобяков повідомив також о наміренні переформатовати роботу посольства Білорусії в Росії. По думанню посла Білорусії, посольство союзної республіки повинно знаходитися в авангарді рішення інтеграційних завдань. **(Посол Білорусії: В Євразійському союзі сформують наднаціональне правління // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/exussr/2011/12/07/921711.html>). – 2011. – 07.12).**

Польща не цікавить Євразійський союз. (...) Мені би хотілось, щоб всі питання на прес-конференції були би простими, як це. Ні, не розглядає», – сказав міністр іноземних справ Польщі Радослав Сікорський, відповідаючи на питання, розглядає чи Варшава можливість участі в Євразійському союзі. **(Польща не цікавить Євразійський союз // Ізвестія (<http://izvestia.com.ua/ru/news/19899>). – 2011. – 07.12).**

Ташкент не спешит в Евразийский союз и ждет итогов президентских выборов в России. (...) Ташкент рассматривает перспективы развития интеграционных объединений под российским флагом и эффективность механизмов их реализации. Но при этом не торопится с заявлениями о вступлении в то или иное объединение. (...) **Как сообщает** агентство «УзА», Президент заявил, что «народ, вкушивший в полной мере воздух свободы, строящий свою судьбу и будущее своими руками, никогда не вернуть к старой идеологии, к минувшим временам». В пример он привел данные о том, как в 80-е годы направленные Центром в республику «десантники» **оклеветали народ, сровняли с землей** понятие о чести, совести и правах человека. (...) (Панфилова В. **Ташкент не спешит в Евразийский союз и ждет итогов президентских выборов в России** // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12216/>). - 2011. – 08.12).

Евразийский проект Нурсултана Назарбаева – вектор развития для постсоветских стран. (...) С первых лет постсоветского транзита интеграция рассматривается Нурсултаном Назарбаевым в качестве важнейшего средства повышения конкурентоспособности государств, их эффективного включения в мировое сообщество. В связи с этим очень показательна оценка Нурсултана Назарбаева о том, что мировое развитие определяется интеграционными процессами. Кто останется на обочине этих процессов, тот отстанет во всем. (...) Сегодня развитие евразийской интеграции в полном соответствии с принципами «практического евразийства» формирует для евразийских государств неоспоримые преимущества, обеспечивающие стабильный и устойчивый рост национальных экономик. Евразийская идея формирует будущее интеграционных процессов на постсоветском пространстве, охватывающих не только экономические, но и социально-политические и гуманитарные аспекты сотрудничества. С точки зрения необходимости разработки более глубоких идеологических основ евразийской интеграции, не ограничивающихся представлениями о философах-евразийцах начала 20 века, крайне важным представляется создание Института Евразийской интеграции с центром в Астане.

Представляется, что и другие наднациональные органы евразийского союза должны быть расположены в Астане, в центре Евразии, в самом ее сердце. Кроме того, нахождение структур Евразийского союза на территории Казахстана будет способствовать большей заинтересованности других стран Центральной Азии, прежде всего Кыр-

гызстана и Таджикистана, в участии в евразийском проекте. В целом создание евразийского союза может стать началом новой эры для государств постсоветского пространства. (Якушева Ю. **Евразийский проект Нурсултана Назарбаева – вектор развития для постсоветских стран // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12233/>). – 2011. – 09.12).**

Каримов раскритиковал Евразийский союз. (...) Выступая 7 декабря по государственному телевидению по случаю празднования Дня Конституции, Ислам Каримов – находящийся в прохладных отношениях со всеми своими соседями – заявил, что не видит никакой необходимости в «интеграционных процессах». Объединения, способствующие реализации данных процессов, имеют своей целью отобрать у Узбекистана с таким трудом обретенную независимость. (...) Вот выдержка из его выступления: «Ни для кого не секрет, что в настоящие дни предпринимаются разнообразные и все более активные попытки, направленные на то, чтобы представить в ложном свете трудности, с которыми мы сталкиваемся, упорную работу, проделанную нами на пути достижения независимости, и эти наступившие светлые дни, а также смысл и значение нашей независимости. И, прежде всего, можно наблюдать предпринимаемые на бывшем советском пространстве попытки исказить путем ложных трактовок картину в глазах молодежи, не жившей во времена старого репрессивного режима и не располагающей об этом достаточной информацией. Эти попытки призваны породить в их умах ностальгию по прошлым советским временам». «Нетрудно заметить, что эти попытки отказываются принять распад бывшего Союза, являвшегося советской империей, как естественный и законный процесс, и понять, что причинами его явилась, прежде всего, несостоятельность политических, экономических и идеологических основ того государства». Каримов призвал отнестись к интеграции с настороженностью и предостерег, что «такие объединения принимают все более политическую окраску. Совершенно естественно, что такое положение может оказать негативное воздействие на отношения и сотрудничество членов объединений с другими зарубежными странами». Узбекистан, по словам Каримова, «никогда не пойдет на поклон к другой стране». «Хочу сказать, что историю нельзя повернуть вспять. Наш народ, наше молодое поколение, выросшее за последние двадцать лет, с уверенностью смотрит сейчас в будущее и никогда, – я повторяю, – никогда не свернет с избранного пути». Вместо вступления, – избави Всевышний, – в

какой-нибудь союз со своими соседями, Каримов пообещал, что страна и дальше будет идти по собственному пути, поговорил о создании в Узбекистане больших инвестиционных возможностей и даже посулил отменить ограничения на закрытых им границах. Но иностранным инвесторам, у которых только что отобрали компании или которые стараются обходить Узбекистан за версту, нужны не слова, а дела. Им хорошо известно, что Каримов – мастер раздавать обещания. (Триллинг Д. Каримов раскритиковал Евразийский союз // ИноСМИ.Ru (http://inosmi.ru/middle_asia/20111210/179997892.html). – 2011. – 10.12).

Президент Узбекистана Ислам Каримов в своем выступлении на торжествах годовщины Дня Конституции назвал условия вступления Ташкента в межгосударственные образования и союзы. Президент Узбекистана Ислам Каримов: (...) «... за последнее время на постсоветском пространстве активизируются силы, которые, пользуясь тем, что вступающее в жизнь современное молодое поколение не имеет достаточного представления о недавней истории, стремятся путем различных вымыслов возбудить ностальгию по советскому прошлому, при этом забывая о тоталитарной сущности советской империи, распад которой был обусловлен, в первую очередь, политической, экономической и идеологической несостоятельностью системы, на которой она была построена».

«Мы полностью отдаем себе отчет в том, что с дальнейшим развитием глобализации огромное, во многом решающее значение приобретают интеграционные процессы, снимающие пограничные и таможенные барьеры на пути торгово-экономических и инвестиционных связей государств, особенно если учесть вызовы, угрозы и последствия все еще продолжающегося мирового финансово-экономического кризиса. Осознавая, что современные интеграционные процессы – это веление времени, мы в то же время не должны забывать о некоторых вопросах, связанных с этими процессами. Когда речь идет о формировании различных межгосударственных объединений, не исключается, что они выйдут за рамки экономических интересов и приобретут политическую окраску и содержание, что, в свою очередь, может негативно повлиять на уже установившиеся связи и сотрудничество членов объединения с другими внешними партнерами, развитие интеграционных процессов с третьими странами», - отметил Ислам Каримов.

По его мнению, на современном этапе развития Узбекистана самой приоритетной задачей является осуществление рассчитанной на ближайшую и среднесрочную перспективу программы по привлечению

современных высоких технологий и инноваций, направленных на кардинальную модернизацию и диверсификацию узбекской экономики и ее ведущих отраслей. **«Этому должна быть подчинена задача по дальнейшему развитию и укреплению сотрудничества со всеми нашими партнерами, теми, кто готов пойти нам навстречу в решении этой исключительно важной для нас проблемы. И для этого мы готовы предоставить заинтересованным сторонам максимум долгосрочных и надежных льгот и преференций. Исходя прежде всего из этих соображений, отвечающих нашим долгосрочным интересам, мы будем определять свою политику в отношении формирования и вступления Узбекистана в межгосударственные образования и союзы. Для осуществления такой политики нет необходимости у кого-то получать разрешение, для этого необходимо руководствоваться только национальными интересами Узбекистана»**, – резюмировал глава Узбекистана. **(Президент Узбекистана Ислам Каримов в своем выступлении на торжествах годовщины Дня Конституции назвал условия вступления Ташкента в межгосударственные образования и союзы // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12265/>). – 2011. – 15.12).**

У Росії вважають, що Україна не може створити зону вільної торгівлі з ЄС без згоди Митного союзу. Україна повинна проводити консультації з державами-учасниками Митного союзу перед підписанням угоди про зону вільної торгівлі з Євросоюзом. Про це у Києві заявив відповідальний секретар комісії Митного союзу Сергій Глазьев. (...) Глазьев зазначив, що українське керівництво також не проводить консультацій ані з Митним союзом в цілому, ані з Росією зокрема щодо можливих наслідків участі України в зоні вільної торгівлі з ЄС. (...) **(У Росії вважають, що Україна не може створити зону вільної торгівлі з ЄС без згоди Митного союзу // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/News/37657/>). – 2011. – 15.12).**

Нурсултан Назарбаев: XXI век будет лучшим веком в истории Казахстана. (...) в XXI веке подлинной независимости Казахстана не может быть без активного участия в региональных и глобальных интеграционных процессах. Интеграция – это магистраль, ведущая в Будущее. Благодаря Единому экономическому пространству Казахстан улучшит свое геоэкономическое положение, первым из стран Центральной Азии вырвется из континентальной замкнутости. Республика получит доступ на льготных условиях к российской и белорусской

транспортной инфраструктуре, фактически выйдет на западе – к границам Евросоюза, на востоке – к рынкам Японии и других стран Азиатско-Тихоокеанского сообщества. (...) (**Нурсултан Назарбаев: XXI век будет лучшим веком в истории Казахстана // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12288/>). – 2011. – 18.12).**

Кризис постсоветского жанра. (...) Идея Евразийского Союза подчеркивает необходимость странам бывшего Союза объединять свой потенциал и решать существующие проблемы общими силами. Находясь на пороге 2012 года, стоит констатировать, что постсоветское пространство по-прежнему представляет собой регион нестабильности. (...) Формирование Евразийского союза – большая игра, которая не подразумевает провала и не подразумевает «негативного опыта». Однако успешность данного проекта будет напрямую зависеть от того, сможет ли разрешиться один из главных вопросов – найдется ли в регионе лидер, который сможет не только инициировать востребованные предложения, реализовывать их, но и четко определять, с кем стоит «дружить», а кого стоит опасаться. (...) **Для успешной реализации Евразийского союза странам, претендующим на лидерскую роль, необходим «маленький региональный прорыв», в т. ч. включение Туркменистана в один из существующих на постсоветском пространстве проектов. Не менее значим и факт формирования новой идеологии. Включение стран бывшего Союза в региональный интеграционный проект – основная задача, которая стоит перед Россией.** (**Белова Н. Кризис постсоветского жанра // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12300/>). – 2011. – 19.12).**

Документы, подписанные по итогам заседания Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества. Международные договоры:

Конвенция о привилегиях и иммунитетах Евразийского экономического сообщества;

Решения:

«О ходе выполнения решений, принятых Межгосударственным Советом ЕврАзЭС (на уровне глав государств) на 29-м заседании 9 декабря 2010 года»;

«О формировании Таможенного союза в рамках Евразийского экономического сообщества»;

«О ходе выполнения Плана действий по формированию Единого

экономического пространства Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации»;

«О ходе выполнения Плана реализации совместных мер государств-членов ЕврАзЭС по преодолению последствий мирового финансового кризиса»;

«О новой редакции Конвенции о привилегиях и иммунитетах Евразийского экономического сообщества»;

«О структуре и численности Секретариата Суда Евразийского экономического сообщества»;

«Об условиях оплаты труда судей Суда Евразийского экономического сообщества, должностных лиц и сотрудников Секретариата Суда Евразийского экономического сообщества»;

«О должностных лицах и сотрудниках Секретариата Суда Евразийского экономического сообщества»;

«Об определении размера, валюты платежа, порядка зачисления, использования и возврата пошлин, уплаченных хозяйствующими субъектами при обращении в Суд Евразийского экономического сообщества»;

«Об официальном опубликовании решений Суда Евразийского экономического сообщества»;

«О формировании и организации деятельности Суда ЕврАзЭС»;

«Об одобрении кандидатур на должности судей Суда ЕврАзЭС»;

«О Порядке разработки и реализации межгосударственных целевых программ ЕврАзЭС в новой редакции»;

«О Докладе «Об итогах деятельности Совета по пограничным вопросам государств-членов ЕврАзЭС в 2010 году»;

«Об отчёте об исполнении бюджета Евразийского экономического сообщества за 2010 год»;

«О Бюджетном послании Межгосударственного Совета ЕврАзЭС о бюджетной политике на 2012 год»;

«О бюджете Евразийского экономического сообщества на 2012 год»;

«Об отчёте о работе Совета министров юстиции государств-членов Евразийского экономического сообщества в 2009–2010 годах»;

«О Председателе и заместителе Председателя Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества»;

«О Председателе Интеграционного Комитета Евразийского экономического сообщества»;

«О награждении Почётной грамотой Евразийского экономического сообщества»;

«О перераспределении бюджетных ассигнований между Интеграционным Комитетом ЕврАзЭС и Межпарламентской Ассамблеей»

ЕврАзЭС в 2011 году»;

«Об очередном заседании Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества (на уровне глав государств)». **(Документы, подписанные по итогам заседания Межгосударственного Совета Евразийского экономического сообщества // Администрация Президента РФ (http://www.kremlin.ru/ref_notes/1124). – 2011. – 19.12).**

Пресс-конференция по итогам заседаний Межгосударственного Совета ЕврАзЭС и Высшего Евразийского экономического совета. (...) Д. Медведев: Евразийская экономическая комиссия – это первый в истории наших стран наднациональный орган, которому наши государства передали, по сути, часть своего суверенитета. Объём его полномочий будет постепенно расширяться. Принципиальный момент: механизм принятия решений в рамках нашего Евразийского экономического сообщества и в рамках соответствующего экономического комитета исключает доминирование любого государства. (...) Назначены члены комиссии, коллегии, распределены обязанности между членами коллегии. Председателем коллегии утверждён Виктор Борисович Христенко. В состав коллегии вошли представители всех трёх государств. Хотел бы специально отметить, что кадровый состав коллегии исключительно высок. В состав входят либо министры, либо бывшие руководители правительств. Это отражает серьёзность отношения России, Беларуси и Казахстана к формированию Евразийской экономической коллегии. Это отражает серьёзность нашего отношения к тому, какие масштабные полномочия мы передали наднациональному органу. (...) мы будем стараться найти такие формы дальнейшей работы, при которой весь тот позитив, который был создан в ЕврАзЭС, сохранится, но в то же время мы будем стараться подтягивать государства, которые сегодня не входят в Высший Евразийский совет, экономический совет, до уровня более высокой ступени интеграции. (...) Мы проведём весьма скоро ещё один саммит ЕврАзЭС в Москве, для того, чтобы окончательно принять решение о том, каким образом будет осуществляться интеграция, каким образом другие государства смогут участвовать в этой программе, каким образом нам формировать те самые «дорожные карты», какие органы будут работать, как будут работать аппараты. (...) **(Пресс-конференция по итогам заседаний Межгосударственного Совета ЕврАзЭС и Высшего Евразийского экономического совета // Администрация Президента РФ (<http://www.kremlin.ru/transcripts/14056>). – 2011. – 19.12).**

Россия, Белоруссия и Казахстан создали Евразийскую экономическую комиссию. Соответствующие документы стороны подписали на торжественной церемонии в Кремле. «Мы сейчас реально создали первый наднациональный орган, который будет заниматься интеграцией, мы создали Евразийскую комиссию, это самый серьезный шаг в деле формирования Евразийского экономического пространства и впоследствии создания Евразийского экономического союза», – сказал Президент РФ Дмитрий Медведев на церемонии подписания документа. **(Россия, Белоруссия и Казахстан создали Евразийскую экономическую комиссию // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/publications/digest/12305/>). – 2011. – 20.12).**

Інтеграційна петля. (...) Президент України Віктор Янукович отримав запрошення на засідання Євразійської економічної ради, але відмовився від участі. «Що стосується 19 грудня, безумовно, це гра така, не наша. Хтось робить це й зіставляє всі ці події. Безумовно, ми будемо там представлені, на ЄврАзЕС як спостерігачі, певні посадові особи представлятимуть Україну», – сказав Янукович. (...) Відповідно до тексту запрошення, яке блукало в Інтернеті, на засіданні Євразійської ради планувалось розглянути близько двох десятків протокольних пунктів. У жодному з них не йшлося про розгляд перспектив членства спостерігача ЄврАзЕС України в зоні вільної торгівлі з ЄС та наслідків цього для країн-членів Митного союзу та економічного простору СНД. **(Дубровик А. Інтеграційна петля // День (<http://www.day.kiev.ua/220971>). – 2011. – 20.12).**

Білорусь допускає можливість відмови від національної валюти. Питання про введення єдиної валюти в рамках Єдиного економічного простору поки не розглядається, але в довгостроковій перспективі це цілком можливо, заявив віце-прем'єр Білорусі Сергій Румас. (...) При цьому він зауважив, що «введення єдиної валюти, напевно, буде вершиною інтеграції». «Для цього нам треба послідовно пройти цілу низку кроків у вирівнюванні як макроекономічної, так і валютної політики для того, щоб це рішення було реалізовано на практиці», – заявив віце-прем'єр білоруського уряду.

Нещодавно, нагадаємо, білоруський Президент Олександр Лукашенко заявив про те, що єдиною розрахунковою валютою в Євразійському союзі міг би стати російський рубль. «Дуже наполегливо і, можливо, дещо надмірно наполегливо, – я на цьому давно вже наполягаю, –

давайте перейдемо в наших розрахунках на національну валюту, давайте на російський рубль», – сказав Лукашенко. (...) **(Білорусь допускає можливість відмови від національної валюти // День (<http://www.day.kiev.ua/3033774>). – 2011. – 20.12).**

Медведев – РФ рассчитывает к 2015 г. создать Евразийский экономсоюз. Россия намерена расширять экономическую интеграцию и надеется к 2015 году создать Евразийский экономический союз, сообщил Президент РФ Дмитрий Медведев.

«В деле экономической интеграции будем идти дальше. С 1 января 2012 года откроется Единое экономическое пространство России, Белоруссии и Казахстана, к свободному движению товаров добавится свободное движение услуг, капиталов, рабочих сил. Цель заключается в том, чтобы к 2015 году создать Евразийский экономический союз, который во многом будет определять будущее наших стран», – сказал Глава государства в ежегодном послании Федеральному Собранию. **(Медведев – РФ рассчитывает к 2015 г. создать Евразийский экономсоюз // РИА Новости (http://ua.rian.ru/CIS_news/20111222/78948993.html). – 2011. – 22.12).**

Соседи России уклоняются от «большой идеи» Путина. (...) Путин говорит, что Евразийский союз строится по образцу Европейского Союза. При этом он обещает свободное движение рабочей силы и свободную торговлю для продвижения развития отечественных отраслей экономики. Это подразумевает в конечном итоге введение общей валюты. Штаб-квартира союза будет располагаться в Москве, оплачиваться расходы будут преимущественно из российского кошелька. Киргизия выражает готовность присоединиться, а Таджикистан, по сообщениям, рассматривает такую возможность, гарантируя тем самым, что восточный фланг России будет прикрыт, но тем не менее мало что давая в экономическом смысле. (...) **(Пайпер Э. Соседи России уклоняются от «большой идеи» Путина // ИноСМИ.Ru (<http://www.inosmi.ru/politic/20111223/181041323.html>). – 2011. – 23.12).**

Москва може стати новим імперським центром Євразійського простору. У рамках Євразійського союзу Росія буде не тільки набагато більшою і краще озброєною державою, ніж решта потенційних держав – членів Євразійського союзу. Вона й ресурсно домінуватиме над усіма майбутніми членами союзу, разом узятими. Про це пише в статті

для «ZN.UA» доцент кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія» Андреас Умланд.

(...) «Скасування обмежень у сфері міжнародної торгівлі саме собою не означає перерозподілу політичної влади між учасниками таких угод. Таким чином, невеликі держави-члени, які укладають угоди про вільну торгівлю, не дуже ризикують і не утискають свого суверенітету», – відзначає експерт.

Що стосується ШОС: до її складу входять два великі гравці з конкуруючими інтересами і різними, але порівнянними ресурсами. Росія залишається ядерною супердержавою та важливим гравцем у міжнародній дипломатії.

Китай, за його словами, також має ядерну зброю, однак не має такого арсеналу зброї масового знищення. Але за останній час Китай став промисловим центром світу, економічна могутність і фінансові ресурси якого значно перевершують російські. (...) **(Москва може стати новим імперським центром Євразійського простору // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/News/38515>). – 2011. – 25.12).**

Армения не должна сомневаться. (...) не все страны готовы приветствовать Евразийский союз. В том числе, пожалуй, и Армения, так как в противном случае она должна попрощаться с перспективой интеграции с Евросоюзом, так как оси Евросоюза и Евразийского союза абсолютно разные и несовместимые. По-видимому, представляя, что многие страны, в том числе и, возможно, Армения, не присоединятся к Евразийскому союзу, Казахстан и Россия решили по возможности сузить кольцо, так сказать, в других структурах постсоветской интеграции, в том числе, в ОДКБ. (...) **(Айнтабци Е. Армения не должна сомневаться // ИноСМИ.Ru (<http://inosmi.ru/caucasus/20111229/181698306.html?id=181700166>). – 2011. – 29.12).**

МИД Украины: Евразийский союз не будет рассматриваться всерьез. (...) украинская продукция востребована в России, Казахстане и Белоруссии. «Если не политизировать вопрос, то и карамель, и станки, и трубы, и другие товары и дальше будут находить спрос в странах Таможенного союза, принося пользу, а не вред их народным хозяйствам. Главное – удерживаться от соблазна использовать, часто себе во вред, тарифные и нетарифные ограничения на импорт для попыток повлиять на геополитический выбор соседа», – подчеркнул министр иностранных дел Украины Константин Грищенко. Отвечая на вопрос по поводу призывов участвовать в Евразийском союзе, глава внешнеполитическо-

го ведомства сказал: «Стратегический курс развития страны и ее внешней политики, основанный на широком общественном консенсусе, определен, и все, что противоречит ему, не может рассматриваться всерьез». Вместе с тем министр отметил, что на долю стран-членов Таможенного союза, планирующих создавать Евразийский союз, приходится примерно такой же объем украинской торговли, как и на долю всех 27 стран-членов ЕС. «Поэтому мы ищем и будем продолжать искать приемлемую формулу взаимодействия с этим объединением ради отстаивания интересов украинских экспортеров», – подытожил Грищенко. **(МИД Украины: Евразийский союз не будет рассматриваться всерьез // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/ukraina/2011/12/29/929959.html>). – 2011. – 29.12).**

АНАЛІТИЧНА ДУМКА ПРО ПРОЕКТ

Позитивні відгуки

Арно Хидирбегишвили: «Путь Грузии лежит в Евразийский Союз». (...) Определенная логика тут присутствует, так как объединения, подобные Евразийскому союзу, способны сбалансировать ситуацию в мире, ликвидировав имеющийся западный крен, возникший после величайшей геополитической катастрофы 20 века (...). (**Арно Хидирбегишвили: «Путь Грузии лежит в Евразийский Союз» // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12182/>). – 2011. – 03.12).**

Кайрат Келимбетов, министр экономического развития и торговли Казахстана. (...) – Стержнем Евразийского экономического пространства остается взаимодействие между Казахстаном и Россией. Я бы хотел отметить, что развитие интеграционных связей наших стран предопределено: исходя из наличия самой протяженной границы в мире – это более семи тысяч километров, с точки зрения транспортных проектов, с точки зрения маршрутов энергопоставок. Поэтому мы и говорим о новых конкурентных преимуществах, которые предоставляет нам евразийская интеграция. (...) **В последнее время в ЕС возникли системные проблемы, опыт разрешения которых, безусловно, нам необходимо учитывать в перспективе.** В том смысле, что объединение в рамках Евразийского экономического союза должно идти по пути привлечения тех государств, которые по уровню экономического развития, по принципам формирования экономической модели отвечают предъявляемым требованиям.

Как уже неоднократно отмечал президент Казахстана Нурсултан Назарбаев, могут быть сформированы разные уровни участия в интеграционном проекте, которые будут учитывать реальное состояние экономики и степень готовности каждой страны-кандидата. (**Келимбетов: Стержень ЕЭП – взаимодействие между Казахстаном и Россией // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12269/>). – 2011. – 15.12).**

Юлия Якушева, заместитель исполнительного директора политологического центра «Север-Юг».

(...) С присущей ему политической дальновидностью и способностью к долгосрочному стратегическому планированию Лидер Казах-

тана определяет перспективные задачи Евразийского союза как «мега-проекта, соизмеримого со сложными вызовами настоящего и будущего». (...) Когда говорят об объединении новых независимых государств, то люди знают – Президент Казахстана всегда будет на стороне такого справедливого и равноправного объединения. Твёрдая позиция Нурсултана Назарбаева в этом вопросе сделала его авторитетным и уважаемым политиком в глазах многих простых людей далеко за пределами Казахстана. Всероссийский центр изучения общественного мнения (ВЦИОМ) ежегодно проводит исследования о том, каких политиков и какие страны СНГ россияне считают самыми верными друзьями своей страны. Самым надёжным партнёром России на пространстве СНГ, по мнению наших соотечественников, уже много лет подряд является Казахстан. Наш главный стратегический союзник, которого 42 % россиян назвали также «самым успешным и стабильным государством на пространстве СНГ». А среди всех лидеров стран СНГ наибольшим доверием россияне неизменно пользуется Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев. Так, Президент Казахстана предложил создать ряд принципиально новых структур, способствующих укреплению будущего Союза. Во-первых, это Евразийская парламентская ассамблея, то есть прообраз евразийского парламента, в стенах которой будут вестись предметные дискуссии о будущем нашего объединения. Во-вторых, это назревшее структурирование предпринимательской среды в интегрированном экономическом пространстве. Поэтому столь важны инициативы Нурсултана Абишевича по созданию Евразийской торгово-промышленной палаты и созыву Евразийского конгресса промышленников и предпринимателей. И, наконец, пора устранить явные диспропорции между существованием интеграционных структур на уровне государств и отсутствием таковых на уровне гражданского общества. Необходимо также укрепить и усилить идеологическое информационное поле вокруг темы евразийской интеграции. (...) В целях координации и приумножения экспертных усилий, а также для продвижения идей евразийства Нурсултана Назарбаева мы предлагаем создать Институт евразийской интеграции со штаб-квартирой в Астане и отделениями в Москве и в Минске. **(Н. Назарбаев давно завоевал глубокое признание народов России, стал подлинным Лидером евразийского масштаба – письмо-обращение группы экспертов РФ // Информационно-аналитический центр [http \(www.ia-centr.ru/expert/12220/\)](http://www.ia-centr.ru/expert/12220/). – 2011. – 09.12).**

Алексей Власов, российский политолог, руководитель информа-

ціонно-аналитического отдела ИАЦ:

«Я думаю, настал момент говорит не об угрозах, а о преимуществах. Угроза подразумевает необходимость защищаться. А союз – это не что иное, как честное, прозрачное объединение, работающее на нашу конкурентоспособность». (...) **Восстановление СССР сейчас невозможно ни в каком формате, ни в идеологическом, ни в политическом. Перед Россией не ставится задача восстановления империи. Стоит задача создать поле, в котором будет доминировать интеграционный потенциал, работающий и на интересы России, и на интересы других стран, которые войдут в это пространство.** (Малеев С. **Алексей Власов: Новая империя – это миф // Информационно-аналитический центр** (<http://www.ia-centr.ru/expert/12217/>). – 2011. – 09.12).

Сергій Глазьев, відповідальний секретар комісії Митного союзу: «Створення Митного союзу і єдиного економічного простору створюють спільний ринок товарів, послуг, капіталу і праці. Україна брала участь в обговоренні і підготовці відповідних документів. Тому, з моєї точки зору, приєднання України до договірної-правової бази Митного союзу і єдиного економічного простору будь-яких технічних чи юридичних проблем не несе», – підкреслив він. (...) **(У Митному союзі вирішили, що можуть вказувати Україні, коли і як підписувати ЗВТ з ЄС // Дзеркало тижня. Україна** (http://news.dt.ua/ECONOMICS/u_mitnomu_soyuzi_virishili_scho_mozhut_vkazuvati_ukrayini_koli_i_yak_pidpisuvati_zvt_z_es-93806.html). – 2011. – 15.12).

Сергій Немирич, експерт. (...) У Н. Назарбаєва підхід трохи інший. Казахстанський правитель, вирішуючи завдання національної консолідації в країні, розділений приблизно порівну між двома громадами, «слов'ян» і казахів, не міг пройти повз євразійську ідеологію, що проголошувала братерство саме цих спільнот. Звідси його зовнішньополітичний коник – ідея інтеграції на пострадянському просторі. Саме євразійство значною мірою становить ідеологічну базу казахстанського режиму. (...) В назві Союзу з'являється слово «економічний». Як підкреслив Президент Білорусі, це відбулося на наполегливе прохання казахів.

О. Лукашенко. Ну тут усе досить просто. Після грудня 2010 року Олександр Григорович готовий чіплятися за будь-яку соломинку в надії на зовнішню підтримку. А інтеграція з РФ здавна була його улюбленим прийомом. Тим більше, що шлях на Захід закритий досить щільно.

Спільне для всіх трьох президентів – пошук інструментів зовніш-

ньої підтримки в умовах ускладнення міжнародної економічної та внутрішньополітичної ситуації. (...) ЄАС (у викладі В. Путіна) має стати новою, вищою формою інтеграції на пострадянському просторі, розвинувши досягнення Єдиного економічного простору, який має запрацювати з 1 січня 2012 року. Йдеться про створення «потужного наднаціонального об'єднання, здатного стати одним із полюсів сучасного світу і при цьому відігравати роль ефективної «зв'язки» між Європою та динамічним Азіатсько-Тихоокеанським регіоном». На думку російського прем'єра, потрібно створити «повноцінний економічний союз». Активність РФ на тлі успіхів Митного союзу і Єдиного економічного простору, які мають стати основою ЄАС, підтверджує: цього разу все серйозно. На ЄАС зроблено важливу ставку. (...) очевидна одноплюсність євразійського об'єднання: Росії по праву належить переважна більшість голосів у будь-якому наднаціональному органі, – масмо чергову структуру «Росія плюс». Це підтверджує і призначення російського представника Віктора Христенка керівником створюваного наднаціонального органу.

По-третє, архітектори ЄАС не підкреслюють єдність цінностей як базу для інтеграції (...). Однак такі цінності, якщо не в народів, то в еліт відповідних держав, безумовно, є. (...) Негайне визначення статусу євразійських комісарів на рівні федеральних міністрів РФ – ще один симптом елітного характеру процесу. (...) Досвід Євросоюзу став джерелом ідей щодо форми для процесу побудови Євразійського союзу. А що стосується змісту, в архітекторів ЄАС є два основні джерела натхнення: Радянський Союз і Соціалістична співдружність (СС), інституційована у Варшавському договорі та Раді економічної взаємодопомоги. (...) Наслідки запуску ідеї Євразійського союзу для України не такі очевидні, як це здається на перший погляд. За словами Федора Лук'янова, головного редактора журналу «Россия в глобальной политике», основна мета цього проекту – залучення Києва в російське інтеграційне поле. Про це свідчать і прямі відсилання у статті В. Путіна, і наполегливі заяви багатьох російських політиків та експертів про те, що без України ЄАС не почне працювати. Аналітики американської «Stratfor» вважають, що це досить імовірний сценарій. Однак позиція офіційного Києва поки що залишається незмінною: питання про вступ України до ЄАС не стоїть на порядку денному. (...) Оптимальним сценарієм відносин із ЄАС було б формування зони вільної торгівлі і взаємовигідної секторальної інтеграції між Євразійським союзом та Україною. Потенціал для співробітництва є, і чималий. (...) (Немирич С. Із

Союзу в Союз // Дзеркало тижня. Україна (http://dt.ua/POLITICS/iz_soyuzu_v_soyuz-92916.html). – 2011. – 02.12).

Дмитрий Орешкин, *независимый политолог*. (...) «Евразийский союз – хорошая предвыборная сказка, которая никогда не будет реализована», - считает он. Путин ищет способы вновь объединить бывшие советские республики с тех самых пор, как стал премьер-министром в 1999 году, а на следующий год был избран президентом, играя на ностальгических чувствах по отношению к «старым добрым временам» стабильных цен и предсказуемости власти. (...) Двенадцать лет назад он продвигал идею союза с соседней Белоруссией, которую Россия часто называет своим младшим братом – **это была лишь одна из нескольких попыток российских лидеров связать вместе страны, которые некогда составляли одну общую административно-командную экономику.** (...) «Белоруссия нужна, потому что это страна на западном фланге. Если мы хотим являться должным образом частью Европы, тогда нам нужно найти способ сотрудничества с Белоруссией и Украиной», - отмечает **Затулин**, который до этой недели *был первым заместителем председателя комитета по делам СНГ в нижней палате российско-го парламента.* «**И не забудьте, что Белоруссия и Украина – родственные страны, наши самые ближайшие родственники во всех смыслах слова.**» (...) Для Казахстана вопрос заключается больше в том, чтобы сохранять добрососедские отношения, и возможно, ослабить угрозу со стороны непредсказуемого Китая. «Я думаю, еще одной причиной того, что правительство приняло решение об интеграции, является тот факт, что в глобальном мире, с растущими экономиками, такими как американская и китайская, Китай является очень сильным соседом, и мы никогда не можем судить о том, что они себе думают», – говорит **Андрей Ершов**, *вице-президент по торговле и зарубежным экономическим отношениям на заводе по сборе локомотивов, расположенном неподалеку от казахской столицы Астаны.* «В один прекрасный день они могут потребовать чего-то, и в таком случае Казахстан будет более защищен, если будет в этом союзе». **(Пайпер Э. Соседи России уклоняются от «большой идеи» Путина // ИноСМИ.Ru (<http://www.inosmi.ru/politic/20111223/181041323.html>). – 2011. – 23.12).**

Александр Рап (Alexander Rahr), *директор Центра имени Бертольда Бейца Германского общества внешней политики.* (...) На востоке Европы может появиться новое культурно-политическое и эконо-

мическое единство, считает **Александр Рар** (Alexander Rahr), директор Центра имени Бертольда Бейца Германского общества внешней политики. Проект, предполагающий свободное передвижение людей, товаров и финансов на территории бывшего СССР, вполне может состояться, считает и **Эберхард Шнайдер** (Eberhard Schneider) из центра «ЕС-Россия». Однако, по его словам, это будет объединение на других основаниях, чем бывший Советский Союз, и с другим составом участников.

В России большинство населения выступает за более тесную интеграцию с бывшими советскими республиками. Согласно опросу ВЦИОМ, 43 % россиян видят в ЕЭП больше пользы, чем вреда. Правда, вообще-то россияне плохо осведомлены о планах своего руководства. Только 53 процента опрошенных сказали, что знают о том, что Россия, Беларусь и Казахстан с 1 января 2012 года объединяют свои экономики. (**Гончаренко Р., Бушуев М. Россия и перспективы Евразийского союза // ИноСМИ.Ru** (<http://inosmi.ru/politic/20111220/180811306.html>). – 2011. – 20.12).

Фёдор Лукьянов, эксперт по международным вопросам. (...) «Надо быть готовым ко всему – так я понял послание Дмитрия Медведева. На мой взгляд, важно, что Медведев начал и закончил Евразийской интеграцией. Россия объявляла крупные инициативы в плане интеграции за 20 лет, но потом это тихо умирало или оставалось в плане инициатив. Мы впервые наблюдаем ситуацию, когда партнёрам предлагают взаимовыгодные вещи, и это, скорее всего, будет приоритетом на следующий президентский срок, и это будет важным». (...) (**Реактивную политику считают «залогом успеха» для России // ИА REX** (<http://www.iarex.ru/news/22370.html>). – 2011. – 22.12).

Казбек Исаев, советник директора Казахстанского института стратегических исследований, выразил мнение о том, что «Казахстан стремится к налаживанию евразийской интеграции, исходя, в основном, из соображений экономического прагматизма. В этом плане казахская политика по созданию Евразийского союза определяется исключительно национальными экономическими интересами». Не исключено, что многие постсоветские страны воспринимают вышеуказанные шаги как угрозу, ибо никто не хочет возврата в СССР. Сейчас неясно, какое будущее ждет эту инициативу. А новый лозунг Путина «никогда не оглядываться назад» еще больше затрудняет процесс распознавания точной траектории данной стратегии. (**Шириев З. Евразия или Евроссия? //**

Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12164/>). – 2011. – 01.12).

Сергей Крыжевич, член комиссии Парламентского собрания по безопасности, обороне и борьбе с преступностью. Создание Евразийского союза никак не повлияет на исполнение производственных программ Союзного государства России и Белоруссии. Об этом заявил корреспонденту «ИА REX» член комиссии Парламентского собрания по безопасности, обороне и борьбе с преступностью Сергей Крыжевич. Свою позицию он аргументировал тем, что Евразийский союз «будет базироваться исключительно на экономической основе, а Союзное государство – и на политической». «Союзное государство – это структура наиболее продвинутая, она затрагивает не только экономическую сферу, затрагивает практически все сферы жизнедеятельности субъектов государства», – отметил Крыжевич.

«Исходя из этого можно сделать вывод, что Евразийский союз будет скорее способствовать углублению интеграции, и в том числе развитию Союзного государства, и ни в коем случае не противоречить ему», – добавил он.

Напомним, ранее Президент Белоруссии Александр Лукашенко предостерег, что Союзное государство может «раствориться» в более масштабном интеграционном проекте Евразийского союза, если работа по его созданию «будет стоять на месте».

Идеальным же вариантом он назвал «разноскоростную интеграцию» в рамках Таможенного союза, ЕврАзЭС, СНГ и других структур. «Говоря экономическим языком, пускай эти проекты конкурируют», – заявил Лукашенко. **(Создание Евразийского союза не отразится на планах Союзного государства: мнение // ИА REX (<http://www.iarex.ru/news/21775.html>). – 2011. – 04.12).**

Виктор Зубков, первый вице-премьер РФ, уверен, что Россия и ее партнеры по будущему Евразийскому союзу учтут ошибки Европейского союза и не допустят их. «Уже сейчас Таможенный союз, Единое экономическое пространство (России, Белоруссии и Казахстана) выстраиваются на той основе, когда возможный негативный опыт Евросоюза проанализирован. Мы не должны допустить те ошибки, которые уже были получены странами ЕС. Это учтено», – отметил Зубков.

Кроме того, подчеркнул он, до 2015 года, к которому должен быть создан Евразийский союз и полностью заработают все его ме-

ханизмы, еще есть время. «И мы можем посмотреть какие-то риски, чтобы не допустить каких-то неприятных моментов», – сказал первый вице-премьер. (...) (Зубков: При создании Евразийского союза будут учтены ошибки ЕС // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/business/2011/12/22/927427.html>). – 2011. – 22.12).

Негативні прогнози

Герхард Симон (Gerhard Simon), *профессор из Кельнского университета*. (...) Евразийский союз уж точно не станет «восточным Евро-союзом». (...) Ни о каком равенстве, как это принято в ЕС, речи быть не может, считает эксперт по Восточной Европе. «Я не могу себе представить, чтобы российские политические элиты были готовы отдать право, например, киргизам принимать экономические решения, которые были бы обязательными и в России», - говорит Симон. К тому же Евразийский союз создается не только ради экономических выгод, но и для достижения определенных военных и политических целей. И первую скрипку в нем, без сомнения, будет играть Россия, уверен эксперт.

Шансы нового объединения на постсоветском пространстве на успех пока сложно оценить, считает Симон. (...) (Гончаренко Р., Бушуев М. Россия и перспективы Евразийского союза // ИноСМИ.Ru (<http://inosmi.ru/politic/20111220/180811306.html>). – 2011. – 20.12).

Станислав Шушкевич, *советский и белорусский политический деятель*. (...) Комментируя идею кремлевского руководства о создании Евразийского союза, что уже многие назвали попыткой восстановления СССР, С. Шушкевич сказал: «Я смотрю, что им не хватает только восстановления ГУЛАГа на три государства, тогда, думаю, те, кто этим занимается, будут глубоко удовлетворены». Он называет создание данного союза политической акцией, инструментом предвыборной кампании российского премьера Владимира Путина, а не тем, чего требует реальная экономическая ситуация. «Это политическая акция, а не то, чего требует экономика, - подчеркнул он. – Это своего рода пиар В. Путина на выборах, когда он говорит, что станет лучше. Что мешает сделать в России ситуацию лучше? Это богатейшая страна, поливаемая нефтедолларами, а треть населения находится ниже уровня бедности. При чем тут Евразийский союз? Наведите сначала порядок у себя. (...) Я считаю, что это политическая акция, направленная на усиление правящих структур и взаимопомощь авторитарных режимов». В данный

момент не стоит опасаться восстановления чего-то похожего на СССР, для России существуют гораздо более серьезные опасности, полагает политик. «Надо бояться другого процесса. Кроме 15 деклараций о независимости союзных республик было принято 26 деклараций о суверенитете автономных образований. И они не отменены, так что России нужно заботиться о том, чтобы эти декларации не послужили основой для ее очередного распада, как империи», резюмировал он. (...) **(Амелюшкин К. Без Беловежского соглашения началась бы гражданская война // ИноСМИ.Ru (<http://www.inosmi.ru/history/20111214/180293138.html>). – 2011. – 14.12).**

Николай Малишевский, политолог. (...) В настоящее время российская щедрость позволяет белорусским чиновникам и дальше отодвигать решение экономических проблем, не занимаясь их устранением в принципе. Увы, но благоприятные экономические условия в рамках Евразийского союза и таможенного пространства, уже приносящие простым белорусам реальную пользу (например, существенно смягчая ввод в эксплуатацию «Северного потока»), не способны заменить реформирование и оптимизацию экономики сверху. (...) Но белорусские «европейцы» не хотят уподобляться румынским. Поэтому они готовы подписать сколько угодно интеграционных бумаг и соглашений. (...) они даже не удосуживаются делать вид, что сколь-нибудь озадачены ценностно-мировоззренческой основой Евразийского интеграционного проекта, определяющей его жизнеспособность и перспективы. Для них это просто очередной аргумент в торговле с Западом. (...) **(Малишевский Н. Белоруссия накануне второй волны кризиса: зачем Минску Евразийский союз // Империя (<http://www.imperiya.by/authorsanalytics19-11292.html>). – 2011. – 20.12).**

Георгий Барамидзе, вице-премьер Грузии по вопросам европейской и евроатлантической интеграции, считает, что «пришло время политикам на Западе открыть глаза и просто обратить внимание на то, что происходит в России».

«Евразийский союз станет модернизированным Советским Союзом. «Модернизировать» у русских означает – собрать земли и создать новые сферы влияния. Меняется название, но суть остается той же. А так как Запад не оказывает на них давления с тем, чтобы они действовали как-то иначе, они думают, что могут использовать такие методы, как шантаж, для вовлечения стран в этот так называемый союз», – заявил Барамидзе.

По мнению вице-премьера Грузии, Запад не должен молчать.

(...) «Запад должен быть жестче с Россией и сотрудничать с ней. Запад не должен потакать России и не должен забывать о своих принципах и ценностях. Если бы Запад показал свое единство, основанное на общих интересах и ценностях, Россия вела бы себя должным образом. Но если России удастся разделить европейские и евроатлантические страны, тогда она сможет работать с этими странами по отдельности. Поэтому Запад должен быть един и разговаривать с Россией соответственно», – заявил Барамидзе. **(Грузия: Запад не должен потакать России // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/exussr/2011/12/07/921569.html>). – 2011. – 07.12).**

Артём Геворкян, генеральный директор ЦсцМИ «Socium», (...) полагает, что созданию Евразийского союза может помешать казахизация одной из предполагаемых стран-участниц ЕАС: «На данный момент Казахстан актуален в негативном плане, поскольку мы идём в новый интеграционный проект – Евразийский союз. Этот проект очень сырой, поскольку в Казахстане разрастается разобщённость между югом и западом страны, и это – плод казахизации, которую осуществлял Нурсултан Назарбаев. (...) *Главный редактор ИА «REGNUM», председатель политического бюро Международной инициативы «Интернациональная Россия»* Модест Колер: (...) «Дай Бог, чтобы система будущего Евразийского союза хотя бы отчасти напоминала систему федерального центра и Казахстана. Наша общая беда – это коллективное мышление. Мы не действуем из принципа «не навреди»». (...) **(Любое сотрудничество стран Центральной Азии с США означает пособничество сопернику России: мнения // ИА REX (<http://www.iarex.ru/news/22029.html>). – 2011. – 13.12).**

Максим Алінов, адвокат, юрист-міжнародник. На противагу лібералізації європейського газового ринку Росія активно розпочала будівництво власного – євразійського – газового простору. (...) Виходячи з цього, не буде перебільшенням стверджувати, що євразійський газовий простір є антиподом європейського газового ринку, побудованого на вільній конкуренції між його учасниками та на набагато більш вільному і недискримінаційному доступі зацікавлених газових компаній до газотранспортних мереж. **(Навіть увійшовши до євразійського газового простору, Україна не отримає доступу до ГТС Росії // Дзеркало тижня. Україна (http://news.dt.ua/ECONOMICS/navit_uviyshovshi_**

Перспективи України в ЄАС

Скептичні погляди

Олександр Чалий, *екс-перший заступник міністра закордонних справ України, колишній заступник голови Секретаріату Президента*: (...) Україна найближчі 15–20 років (це мій ключовий прогноз) не зможе бути ні членом НАТО, ні членом ОДКБ чи іншого російського блоку безпеки. Ми також не будемо ні членом ЄС, ні членом ЄвразЕС.

Стратегічно це не буде заважати нам продовжувати європейську інтеграцію, в розумінні цивілізаційного вибору. Тобто будувати Європу в Україні, трансформувати суспільство відповідно до європейських стандартів та норм. (...) Ідеологія Путіна для мене абсолютно не нова. Все, що сьогодні проголошується, вже було озвучено на початку 2001 року. Цікаво те, що росіяни врахували багато критичних ідей, озвучених українцями в 2001–2003 роках. Ми говорили, що треба не відразу створювати Євразійський союз, а починати будувати з умовного фундаменту: ЗВТ, потім митний союз тощо... (...) Більше того, я переконаний, після президентських виборів у РФ ця ідеологія буде піддана корекції з урахуванням, перш за все, внутрішньої російської ситуації, позиції України в цьому питанні й, звичайно, з огляду на загальний розклад сил в Євроатлантиці. Виходячи з цього, я абсолютно переконаний, що Україна не буде членом ЄвроАзС. Для цього немає ні політичного, ні конституційного, ні геополітичного підґрунтя.

Григорій Перепелиця, *доктор політичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка*: (...) В статусі буферної зони Україну ніхто не залишить сьогодні. Тому що йде чітке визначення сфер впливу. Позаблоковий статус, бо це в наших інтересах, аби Україну не пустити в НАТО. А на завтра, будь ласка, – в ОДКБ. Таким чином, цей позаблоковий статус ще більше «роздражнив» Росію, піднявши її апетити. І тепер уже насувається Євразійський союз, – це не просто щось на кшталт ЄС. Чи може Україна залишатися в буферній зоні при таких оголошених Путіним планах створення Євразійського союзу, а насправді «відновлення» Росії? Буферна зона швидко перетвориться в російську зону: російського рубля, російських законів. У такій ситуації Україна просто не може існувати довго як незалеж-

на й суверенна держава. (...) У відомій статті Пугіна про Євразійський союз енергетика обділена увагою. (...) (Івшина Л., Дубровик А., Білоусова Н., Самокиш І., Сірук М. Два кінці однієї труби // День (<http://www.day.kiev.ua/220545>). – 2011. – 13.12).

Збігнев Бжезінський, *екс-голова Ради національної безпеки США*. Якщо США не вдасться забезпечити широку співпрацю між основними акторами Європи та світу, Росія може поглинути Україну. Про це у своїй статті для «The Foreign Affairs» пише колишній голова Ради національної безпеки США Збігнев Бжезінський. (...) На думку Бжезінського, Росія може використати свої енергетичні активи та пробудити імперські амбіції, поглинувши Україну. За пасивності ЄС деякі європейські держави, такі як Німеччина та Італія суто з економічного інтересу шукатимуть зближення з Росією, а Франція та Велика Британія можуть наблизитись до Польщі та країн Балтики, при цьому вимагаючи додаткових гарантій безпеки від США. Результатом може стати розколотий та все більше песимістичний Захід. **(Бжезінський: провальна політика США в Європі може призвести до поглинання України Росією // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/News/37571>). – 2011. – 18.12).**

Олександр Крамар, *експерт*. (...) Україна, не роблячи різких рухів на схід, поступово заводить у глухий кут переговори з ЄС, паралельно, як заявляв Янукович, «дивиться на перші результати діяльності Митного союзу». (...) Триває і послідовна підготовка громадської думки в Україні: і спікер Литвин, і віце-прем'єр Тігіпко чітко заявляли: якщо ЄС висуватиме якісь «надмірні вимоги», Україна може обрати «економічно вигідний вступ до Митного союзу». Інша річ, наскільки такий хід сприйме українське суспільство, але **формальне виправдання за принципом «це Європа нам відмовила»,** уже фактично готове. Для цього досить продовжити й поглибити політичні репресії та зірвати якщо не підписання, то принаймні ратифікацію Угоди про асоціацію з ЄС, що, зрештою, і сталося. (...) Так, останнім часом активізувався депутат від Партії регіонів Валерій Коновалюк. У листопаді, під час круглого столу «Що виграє, а що втратить економіка України від вступу до Зони вільної торгівлі із країнами СНД та Євросоюзу?», він анонсував створення міжфракційної інтеграції групи, яка буде «лобіювати євразійський вектор руху України в парламенті». (...) Таких «рухів» Коновалюка не варто ігнорувати бодай тому, що вони дуже добре лягають у контекст електорального шантажу Януковича Путіним за принципом: «Або ви

дружите з нами, або електорат не дружить з вами». «Міжфракційна група» Коновалюка якраз і може стати тим майданчиком, довкола якого гуртуватимуться проросійські настроєні «прагматики» – прихильники конкретних дій щодо приєднання до започаткованих РФ інтеграційних проєктів. (...) Кремль поспішає завершити інтеграційні процеси чимшвидше. З одного боку, цьому є економічні пояснення – проблеми самої Росії, вирішення яких потребує притоку ресурсів. З іншого, «збирання земель» Кремлем буде психологічно неповним без залучення до нього «матері городів руських» Києва. Однак, крім цього, інтегратори поспішають з іншої причини: без України задуманий Путіним Євразійський союз загрожує стати більш азійським, ніж європейським. (...) **(Крамар О. Торговельно-демографічний донор? // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/World/38323>). – 2011. – 24.12).**

Анатолій Гриценко, голова комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони. «Если власть сейчас закроет европейскую перспективу и поведет нас дружными рядами в Евразийский союз, это может вызвать деление страны и исчезновение Украины в нынешнем ее виде с карты Европы, без преувеличений», – сказал Гриценко. (...) **(Если власть откажется от европейской перспективы, то Украина может исчезнуть с карты Европы, - Гриценко // Newzz.in.ua (<http://newzz.in.ua/politic/1148876432-esli-vlast-otkazhetsya-ot-evropeyskoy-perspektivy-to-ukraina-mozhet-ischeznut-s-karty-evropy-gricenko.html>). – 2011. – 02.12).**

Толерантне ставлення

Віталій Скороходов, експерт Фонда общественной безопасности. (...) Сейчас необходимо сосредоточиться на условиях возможного вхождения Украины в Евразийский союз. (...) **Наша продукция беспрепятственно сможет попадать в страны союза, взамен мы получим беспопылинно необходимые нам товары, снизится цена на газ, будут созданы новые рабочие места. Мы перестанем зависеть от колебаний курса доллара во взаиморасчетах между членами нового союза. После вступления в Таможенный союз Украина ежегодно сможет экономить около 8 млрд долларов вследствие пересмотра формулы ценообразования на газ, которую в таком случае обещает «Газпром». Согласно новым расчетам, цена может быть снижена в 3,5 раза – до 80 долл. за тысячу «кубов», а скидка составит аж 70 %. Это дешевле, чем прода-**

ється газ всередині Росії. Вибір між мифічним членством в Євросоюзі і реальним входженням в Євразійський союз, несущим взаимовигідні переваги всім країнам і можливість вистояти в часі другої хвилі кризи, є неспірними перевагами членства в ЄвразіС. (**Чому ЄвразіС? // Newzz.in.ua (<http://newzz.in.ua/main/1148877217-httpfrom-uacomvoicea58ec2f4da5efhtml.html>).** – 2011. – 15.12).

Александр Рар, директор програм Росії і країн СНД Німецької ради із зовнішньої політики: (...) Ми говоримо про геополітику. А вона реальна. Дійсно, Росія намагається використовувати цей унікальний історичний момент, щоб створити Євразійський союз разом з Україною. Тому що без України ніякий це не союз. Просто Росія і Казахстан, і все. Україна нагадує про минуле. А Росія разом з Україною та Казахстаном буде розглядатися серйозно в економічному і політичному сенсі. Зі свого боку, Європейський союз робить своє і попереджає Україну, що якщо вона вступить до Митного союзу, то позбавиться перспективи вступу в ЄС у майбутньому. Тому Україна перебуває під тиском двох сторін.

Домінік Фінад, експерт Французького інституту міжнародних відносин: (...) Я гадаю, що нам треба враховувати, що для Росії та її нинішнього інтеграційного проекту з Білоруссю і Казахстаном – Євразійського економічного союзу – є дуже важливим залучення України. Адже успіх цього проекту великою мірою залежить від участі України, як другої за кількістю населення країни колишнього СРСР, з великим промисловим потенціалом. Цілком очевидно, що Україна є важливим економічним актором у регіоні. Довговічність цього проекту значно посилиться, якщо до нього приєднається Україна. Росія має низку аргументів на свою користь, зокрема, традиційні коопераційні зв'язки і економічно-торгові зв'язки між українським та російським бізнесом. Також є питання енергетичних відносин, яке є постійною темою дискусій між Москвою та Києвом. (...) (**Чи візьме себе Європа в руки? // День (<http://www.day.kiev.ua/220163>).** – 2011. – 06.12).

Валерій Мунтіян, урядовий уповноважений з питань співробітництва з РФ, державами-учасницями СНД, ЄвразіС та іншими регіональними об'єднаннями. Україна в рамках засідання Міждержавної ради Євразійського економічного союзу (ЄвразіС) у Москві не підписувала жодного документа, але продовжує вивчати досвід інтеграційних об'єднань на пострадянському просторі. Про це повідомив

урядовий уповноважений з питань співробітництва з РФ, державами-учасницями СНД, ЄврАзЕС та іншими регіональними об'єднаннями Валерій Мунтян, який представляв Україну на засіданні. (...) За його словами, товарообіг з країнами ЄврАзЕС навіть більше ніж з Європейським Союзом, тому все, що тут відбувається, дуже важливо. (...) Він вважає, що на даному етапі Україні, щоб не втратити існуючі ринки, варто разом з Митним союзом рухатись. При тому, що країни Митного союзу допоможуть вийти на ринки Азійсько-тихоокеанського регіону. **(Україна не підписувала документів ЄврАзЕС, але вивчає його досвід // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/News/38028>). – 2011. – 20.12).**

Михайло Погребинський, директор Київського інституту конфліктології і політичних досліджень; **Євген Большов**, консультант КМІС, магістр соціології. (...) Ми можемо констатувати, що, у разі жорсткого вибору вектора інтеграції і співпраці – з ЄС чи Росією (ширше – з країнами колишнього СРСР), пріоритетним для більшості українців є збереження дружніх, близьких відносин із Росією, навіть ціною нездобуття членства в Європейському Союзі. (...) **(Погребинський М., Большов Є. Вектори інтеграції // Дзеркало тижня. Україна, № 46 (http://dt.ua/POLITICS/vektori_integratsiyi-93964.html). – 2011. – 16.12).**

Ростислав Ищенко, президент Центра исследований корпоративных отношений. (...) Вхождение Украины в Евразийский союз в нынешних границах возможно. Галичину никто спрашивать не обязан. Но если уж они будут очень сильно «не хотеть», то можно и без них. То есть, отделение Галичины не является необходимым условием вхождения в Евразийский союз, но исключить такой вариант тоже нельзя. (...) На основании расчётов украинского правительства, убедительно свидетельствующих, что при нынешних ценах на газ страну просто не на что содержать. А также на основании позиции правительства российского, заявляющего, что Украина может рассчитывать на пересмотр цены только в рамках Таможенного союза. Упирается и не хотеть можно долго, можно игнорировать расчёты Мунтяна и Гееца, свидетельствующие, что Украина, вступая в Таможенный союз, **начинает выигрывать** ежегодно порядка 10 млрд дол. Но рано или поздно, причём скорее раньше, чем позже придётся делать выбор между развалом страны и Таможенным союзом (как первым шагом в Евразийский союз). Можно выбрать развал. Тогда в Евразийском союзе Украина окажется после гражданской войны, физического уничтожения большей части действу-

ющей политической элиты (включая оппозиционеров) и с окончательно разрушенной экономикой. Можно вступить в Таможенный союз и начать процесс Евразийской интеграции немедленно, тогда будет не так больно. (...) (**Российско-украинские отношения. Перспективы вхождения Украины в Евразийский союз: онлайн-конференция Р. Ищенко** // ИА REX (<http://www.iarex.ru/onlines/21800.html>). – 2011. – 05.12).

Валерій Коновалюк, народний депутат України. (...) Коновалюк також переконаний, що якби проект створення Єдиного економічного простору за участі України, Росії, Білорусі і Казахстану був реалізований до 2008 року, Україна б значно легше пододала наслідки кризи. (...) (**«Регіонал» вже рекламує переваги союзу Путіна** // Український тиждень (<http://tyzhden.ua/News/37667>). – 2011. – 15.12).

Владимир Олейник, народный депутат Верховной Рады Украины. (...) Украина обязана там (Евразийский союз) присутствовать: «Мы состоим в СОТ, и там есть свои обязательства. Мы сами понимаем, что рассматривать СОТ и Евразийский союз без Украины невозможно» – заявил народный депутат Верховной Рады Украины Владимир Олейник. (...) (**Депутат Верховной Рады: «Украина должна присутствовать в Евразийском союзе»** // ИА REX (<http://www.iarex.ru/news/22501.html>). – 2011. – 27.12).

Наталья Витренко, лидер ПСПУ, высказала убеждение, что Украине и Приднестровью нужно войти в Евразийский союз. (...) «Тогда мы будем равными там субъектами, будем строить новый экономический крепкий кластер, будем успешно решать важные вопросы по внедрению новой техники, модернизации производства, развитию нашей культуры», – сказала Витренко. (...) (**Украина и Приднестровье должны войти в Евразийский союз, - Витренко** // Newzz.in.ua (<http://newzz.in.ua/newzz/1148877053-ukraina-i-pridnestrovo-dolzhny-voyti-v-evraziyskiy-soyuz-vitrenko.html>). – 2011. – 13.12).

Прогнози

Владимир Фесенко, политолог, руководитель Центра политического анализа «Пента». (...) Россия будет активно воздействовать на Украину, запуская тему геополитического выбора как одну из парламентских тем. Но если идти по пути европейской интеграции – надо выпускать Тимошенко,

надо менять политический климат. А сохранять нынешнюю ситуацию – это вести войну на два фронта – с Европой и с Россией. Это самый худший вариант», – полагает политолог Владимир Фесенко. (**Эксперт: Украине пора прекращать войну на два фронта // Росбалт** (<http://www.rosbalt.ru/ukraine/2011/12/27/929273.html>). – 2011. – 27.12).

Володимир Корнілов, директор Українського філіалу Інституту країн СНД. (...) «Не від заяв щодо Росії залежить доля подальших інтеграційних проєктів України, в тому числі європейсько-інтеграційних українських проєктів. Ми знаємо, що ключовим у всіх цих наїздах на Україну є зовсім інша справа. (...) «Росія дуже спокійно відноситься до терміну «євроінтеграція України», оскільки прекрасно розуміє, що Україну в ЄС не візьмуть і не збираються приймати. В цьому сенсі Росія не хвилюється. Що стосується асоціації, то в Росії, слава Богу, люди грамотні, вони знають, хто входить в асоціацію з ЄС – Єгипет, Туніс, Чилі, вся Південна Америка крім Венесуели, зараз домовляються про підписання таких же договорів про асоціацію, які рівнозначно нічого не дають крім декларації. Що Росію хвилює, так це навіть не сам факт підписання можливої угоди про зону вільної торгівлі між Україною і ЄС, а ті умови, які продиктовані цією угодою для України. (...) Саме тому Росія пропонує якомога скоріше вступити Україні до Митного союзу (...) – заявив Корнілов. (**Матола В. Експерт: Росія не вірить, що ЄС прийме Україну у свою родину // Український тиждень** (<http://tyzhden.ua/News/36715>). – 2011. – 02.12).

Олександр Крамар, експерт. Росія поспішає приєднати до себе Україну, щоб встановити демографічний баланс з азійськими народами. Зацікавлення Росії в інтеграції України до Євразійського союзу, окрім економічних чинників, пояснюється ще й демографічними. Про це у черговому числі «Українського тижня» пише Олександр Крамар. Як зазначає автор, без України задуманий Путіним Євразійський союз загрожує стати радше азійським, ніж європейським. (...) (**Росія поспішає приєднати до себе Україну, щоб встановити демографічний баланс з азійськими народами // Український тиждень** (<http://tyzhden.ua/News/38433>). – 2011. – 23.12).

Александр Рар, керівник Центру імені Бейца Германського союзу по зовнішній політиці: «Если Запад разругается с Россией из-за ПРО, а вероятность такого исхода есть, то такой вопрос, как Приднестровье, будет забыт, несмотря на известные договоренности между Мер-

кель, Путиным и Саркози, и никто его не поднимет», – сообщил немецкий эксперт. «Между тем все в ЕС понимают, какой курс будет держать Путин, снова став президентом, – отметил Пар. – Учитывая то, что Европа не приближает к себе Украину, Кремль будет пытаться интегрировать ее в Евразийский союз. Затеваются большая политическая игра на постсоветском пространстве, и Приднестровье становится в ней разменной монетой. Если Молдова все так же будет двигаться в сторону ЕС или Румынии, то Москва постарается сохранить в регионе статус-кво, а затем отдать его Украине в обмен на согласие Киева интегрироваться в Евразийский союз. Тем более, что у России нет общих границ с Приднестровьем». **(Эксперт: Россия может отдать Приднестровье Украине в обмен на ее вступление в Евразийский союз // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/ukraine/2011/12/06/921057.html>). – 2011. – 06.12).**

Тарас Черновол, депутат Верховной Рады Украины. Чтобы взять реванш и упрочить свои позиции в обществе, официальный Кремль будет активнее продвигать идею создания Евразийского союза. Об этом «Росбалту» заявил депутат Верховной Рады Украины Тарас Черновол.

Он не исключает, что компенсировать определенные имиджевые потери российская власть будет за счет продвижения геополитических проектов. «Я думаю, что в определенной мере для Украины это будет иметь значение. Возможно, что это российские власти будут в целях реванша активно продвигать создание того же Евразийского союза, которое без включения Украины будет неполноценным. Поэтому возрастет давление на Украину. А так как украинская власть не заинтересована в Евразийском союзе, это приведет к политическим конфликтам», – прогнозирует политик. (...) **(Эксперт: Чтобы взять реванш, Кремль будет продвигать идею Евразийского союза // Росбалт (<http://www.rosbalt.ru/ukraine/2011/12/09/922428.html>). – 2011. – 09.12).**

Вадим Воловой, эксперт Центра Геополитических Исследований. (...) В принципе статью нынешнего премьер-министра России можно легко связать с предстоящими президентскими выборами, на которых В. Путин – главный кандидат. Поэтому ему необходима идея, которая вдохновила бы электорат. (...) Скорее прав, чем неправ в данном случае Президент Белоруссии А. Лукашенко, который опубликовал в «Известиях» ответную статью под названием «О судьбах нашей интеграции», где постулаты В. Путина охарактеризованы следующим образом: «Это дорогого стоит. За словами статьи – стратегия. (...) Здесь блеф – себе

дороже, потому что, получив этот мощный сигнал, все сделают свои стратегические выводы. Политику и политиков уважают только в случае их серьезности и последовательности. Поэтому не должно быть сомнений в искренности очерченных В. В. Путиным намерений».

(...) В. Путин косвенно обратился к Украине, объяснив, что она ошибается, когда отказывается интегрироваться с Россией (а без Киева Евразийский союз в соответствии с той же неоевразийской концепцией теряет геополитический смысл). Во-вторых, замысел автора выходит за рамки восстановления СССР (как бы он не назывался) и предусматривает создание Большой Европы - от Дублина до Владивостока. Это заставляет говорить о наличии у Москвы грандиозного геополитического плана. Его успех или провал будет зависеть от нескольких факторов. Прежде всего в проект должна включиться Украина, и позиция Европы по отношению к ней ведет к тому, что Киев в конце концов повернет в сторону Москвы. Второе, успех мероприятия во многом завязан на личном факторе лидеров государств-членов Союза – В. Путина, А. Лукашенко и Н. Назарбаева. (...) Тем не менее определяющим моментом, касающимся перспектив Евразийского союза, является судьба России как главного локомотива интеграции. (...) **В завершении хочется сказать о том, что литовская аналитическая мысль не может похвастаться глубоким осмыслением глобальных геополитических тенденций, и поэтому в упор не видит того, что под боком у Литовской Республики формируется новая стратегическая реальность. Литва, как «маленькая страна», никогда не будет создавать будущее мира, но было бы неплохо по крайней мере находится среди его создателей и понимать, что происходит.** (Воловой В. Путин и Евразийский союз // ИноСМИ.Ru (<http://www.inosmi.ru/politic/20111206/179468754.html>)). – 2011. – 06.12).

Участь інших країн СНД у проекті

Алексей Власов, *российский политолог, руководитель информационно-аналитического отдела ИАЦ.* (...) На данный момент есть конкретная реакция со стороны высших чиновников Шанхайской организации сотрудничества по вопросу вступления стран ШОС в Евразийский проект. Она была озвучена генеральным секретарём ШОС Муратбеком Иманалиевым. Генсек ШОС, в частности, отметил, что страны Организации могут вступать в Евразийский союз, но слияние двух организацией не предвидится. (...) Но уже сейчас мне кажется, что есть поле, на котором это взаимодействие может реализовываться

на уровне реальных практик. Я имею ввиду общественное измерение интеграции, которое одинаково важно и для ШОС, и для Евразийского проекта. Это общественное измерение раскрывается через инструменты гуманитарной, социо-культурной, образовательной интеграции. В конечном счёте, и перед ШОС, и перед евразийскими структурами стоит общая миссия – это достижение стабильного и устойчивого развития на региональном уровне. (...) Я имею ввиду терроризм, экстремизм, а также противодействие наркотрафику и новым рискам в сфере безопасности. В частности, с точки зрения кибербезопасности, чрезвычайных ситуаций и так далее. (...) евразийское начало не противоречит, а почти полностью совпадает с теми принципами, на которых строится идеология ШОС. Мне кажется, что именно этот фактор и позволит в будущем по-иному взглянуть на взаимодействие тех интеграционных проектов, которые сейчас существуют в рамках пространства, в которых участвует Китай. **Мы говорим, что этот проект не противоречит ЕС и строится на тех же принципах.** Но точно также мы можем сказать, что через гуманитарное, образовательное взаимодействие мы, в конечном счёте, добьемся общего пространства взаимного доверия в отношении между Евразийским проектом и ШОС. **(Власов А. Проблемы взаимодействия ШОС и Евразийского проекта // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12210/>). – 2011. – 08.12).**

Александр Князев, научный сотрудник Института востоковедения РАН: (...) «В Ташкенте понимают, что с учетом перспективы прихода Путина в президенты политика в регионе у России изменится, и в случае выбора однозначного западного вектора у Узбекистана могут быть неприятности. Путин в этом плане бывает непредсказуем». Узбекистану, по мнению экспертов, Россия может перекрыть Северный маршрут поставок грузов США в Афганистан. «Без участия России Северный маршрут просто прервется. Ситуация в Афганистане остается напряженной. Узбекистан окажется в тотальной изоляции», – сказал «НГ» Александр Князев. Именно поэтому, считает эксперт, узбекские власти обсуждают с США возможный выход из ОДКБ, а с Россией – присоединение к ТС и Евразийскому союзу. **Князев считает, что Евразийский союз – «добротная и реальная интеграционная перспектива».** Однако не стоит забывать: при вступлении в это объединение его членам придется смириться с ущемлением суверенитета. «А здесь уже возникают проблемы: Душанбе не хочет никого пускать на афганскую границу – у них там бизнес, у киргизов – наркотранзит, у узбеков – аме-

рикано-натовский транзит. Везде все коррумпировано, отдать свой личный суверенитет, приносящий дивиденды, узбекский ли, таджикский ли чиновник никак не захочет. (...)

Рафик Сайфулин, *узбекский политолог, экс-советник президента*. Многое зависит, по мнению Сайфулина, еще и от будущего руководства Узбекистана – в 2014 году в республике состоятся очередные президентские выборы, по слухам, Каримов может в них не участвовать. «Насколько будущее руководство Узбекистана будет восприимчивым к интеграционным инициативам России, покажет время, а в том, что Москва будет прилагать все силы к их реализации, сомнений нет».

Необходимо понять механизм работы этого интеграционного объединения, а также какие военно-политические, торговые преференции от этого союза может получить Узбекистан. Сейчас важнее вопрос участия Ташкента в ОДКБ – то ли Узбекистан останется членом этой организации, то ли выйдет из нее». (...) **Сегодня у Узбекистана есть выбор: развивать многовекторность внешней политики, которая может быть подкреплена инвестициями США, но осложнена «рациональными действиями» России, либо сосредоточиться на тесных стратегических отношениях с Москвой.** Под «рациональными действиями» политолог подразумевает рычаги воздействия, которые Россия уже использовала в отношении некоторых постсоветских стран, игнорирующих ее национальные интересы в регионе. **(Панфилова В. Ташкент не спешит в Евразийский союз и ждет итогов президентских выборов в России // Информационно-аналитический центр <http://www.ia-centr.ru/expert/12216/>). – 2011. – 08.12).**

Баглан Майлыбаев, *заместитель главы Администрации президента РК; Юрий Ануфриев*, *президент Фонда «Евразийцы – новая волна»*: (...) особенно важен процесс грамотной подачи позитивной информации в отношении евразийского экономического союза с точки зрения возможного вхождения в этот проект Кыргызстана. Можно предположить, что, несмотря на серьезные проблемы с точки зрения выстраивания механизмов экономической интеграции, сам факт того, что Кыргызстан готов к вступлению в Большой проект, позитивно скажется на психологическом состоянии кыргызстанского общества, которое откровенно устало от постоянных алармистских прогнозов. Заместитель главы Администрации президента РК Баглан Майлыбаев отмечает, что оптимизм и системность подходов, которые демонстрируют казахстанские топ-чиновники в отношении Евразийского союза, внушает уверенность, что наше интеграционное взаимодействие

всерьёз и надолго. Как справедливо отметил Юрий Солозобов, теперь главное не заболтать интеграцию, не упереться в бюрократические преграды, которые погубили уже не одну благую идею на постсоветском пространстве. (...) **«Современное евразийство не должно противоречить государственному суверенитету. Напротив, оно должно укреплять национальную государственность каждой страны. Современная евразийская интеграция может быть только исключительно равноправной, добровольной, имеющей мощную фундаментальную экономическую основу».** (Якушева Ю., Власов А. **Казахстан и евразийская интеграция: выбор сделан // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12218/>). – 2011. – 08.12).**

Павел Глоба, астролог. Евразийский союз положит начало евразийской и европейской конфедерации, у которой будут колоссальные перспективы. Об этом заявил астролог Павел Глоба. «Таможенный союз был своевременно сделан. Правда, надо было подождать Украину, которая сейчас будет находится в позиции обиды, но впоследствии присоединится на особых условиях. Евразийский союз сейчас – это прообраз будущей настоящей европейской и евразийской конфедерации, нового трансгосударственного образования. В него могут войти в дальнейшем не только страны, которые когда-то входили в состав Советского Союза, но и юг Европы (Румыния, Болгария, даже Греция, которая выйдет из состава Евросоюза), и многие другие страны, может быть, даже Кипр – вплоть до Индии, которая тоже может примыкать к этому союзу. Также Монголия, которая сейчас колеблется. И даже может быть большой союз с Китаем, как объединение против внешней опасности», – сказал астролог.

(...) После 2015 года Евразийский союз пойдет по нарастающей, особенно после 2020 года. В 2021 году будет подписан учредительный документ, который положит основу настоящей евразийской конфедерации. В будущем у проекта есть огромная позитивная перспектива», – сказал Глоба. (...) **(Глоба предсказывает Евразийскому союзу будущее глобальной конфедерации // ИА REX (<http://www.iarex.ru/news/22385.html>). – 2011. – 22.12).**

Виталий Седнев, независимый аналитик. (...) Евразийский союз есть тот инструмент, который позволит «перехватить» растущий запрос русского общества на перемены во всех сферах жизни. (...) К сожалению, сегодня существует «разрыв» между Евразийским союзом как фактором

массовой народной поддержки (решающим ресурсом легитимации режима РФ) и личной ролью Путина в интеграционном процессе. Евразийский союз разворачивается пока, как верхушечная инициатива высших должностных лиц наших союзных государств без чёткой увязки Путин-народ.

Необходим другой подход: Евразийский союз есть реализация воли народов. В 2012 году мы предлагаем провести общенародный референдум о создании Евразийского союза (сначала в РФ, затем в союзных государствах). Таким образом, будет создан мощный дополнительный мандат легитимности.

В связи с глубоким системным кризисом Европейского союза необходим более широкий взгляд РФ на векторы развития Евразийского союза. Сейчас говорится о Таджикистане и Киргизии, как о потенциальных участниках расширения Евразийского союза. Данный вектор не будет популярным в русском обществе из-за опасений роста трудовой миграции. В Средней Азии нам лучше иметь в качестве единственного союзника Казахстан, как экономически сильную державу.

В то же время, мы можем найти близких союзников на Западе. Сейчас в Сербии растёт патриотическое движение, для которого Россия является ориентиром и последней надеждой. В Сербии есть самая искренняя поддержка России, и есть народная поддержка Евразийского союза. (...) **Помощь сербам есть развитие западного вектора Евразийского союза.** Если Россия проявит свои лучшие качества по отношению к сербам, к России потянутся другие славянские государства Восточной Европы, в виду предстоящего краха Еврозоны. **(Новая платформа Путина: Евразийский союз для перекройки внутривосточного поля РФ // ИА REX (<http://www.iarex.ru/articles/21802.html>). – 2011. – 06.12).**

Роль Китая у розгортанні ініціативи ЕАС

Грегори Глизон (США), доктор политических наук, профессор: (...) если мы рассматриваем тот же Евразийский союз, как попытку объединить Евразию, а не сформировать внутри континента некий изолированный экономический блок, то, безусловно, создание единого экономического пространства на всей территории Евразии уже давно назрело. (...) Экономическая интеграция снижает барьеры в торговле. Экономическая интеграция делает трудным закрытие или манипулирование рынками в политических целях. Экономическая интеграция ослабляет возможности для монополий или олигополий по искажению рынков посредством фаворитизма и коррупции. В рамках экономической интеграции являются едиными и прозрачными законы, практики,

нормы, стандарты и меры, а также справедливые договоренности по валюте. Экономическая интеграция – это всегда улучшение с точки зрения совокупной выгоды. Однако, это не всегда улучшение для всех сторон. Некоторые производители считают, что усиление конкуренции на более масштабном рынке сделает их неконкурентоспособными. Некоторые производители обанкротятся.

Включение китайских производителей в процессы евразийской экономической интеграции будет служить общей пользе только лишь тогда, когда КНР признает справедливость международной экономической практики. К сожалению, пока этого не произошло. Китайская торговая политика строится на принципах и схемах, которые специально разработаны для того, чтобы «использовать» своих торговых партнеров. Китайский юань переоценен внутренне, а внешне – недооценен. Если китайская валюта была бы оценена справедливо, то большинство китайских товаров стоило бы вдвое дороже их текущей цены. Китай манипулирует своими внешнеторговыми партнерами, а его продукция в значительной степени субсидируется за счет государственного контроля над целым рядом отраслей. Если политика КНР не претерпит существенных изменений, то Китай сделает производителей товаров и услуг остальных стран Евразии неконкурентоспособными. В таких условиях, те же Россия и государства Центральной Азии, скорее всего, сохранят свое экономическое отставание, будут продолжать опираться преимущественно на экспорт сырьевых товаров, одновременно находя все более труднодостижимой стратегическую цель по модернизации и диверсификации своих экономик.

Андрей Грозин (Россия), заведующий отделом Средней Азии и Казахстана Института стран СНГ: как представляется, Китай в краткосрочной и, вероятно, среднесрочной перспективе будет рассматривать и Таможенный союз, и Евразийский союз как вызов, проблему для своей стратегии постепенного завоевания доминирующих позиций на континенте за счет своих финансово-экономических возможностей. (...) Курс на завоевание доминирующих позиций в экономиках стран Центральной Азии Пекином пересматриваться не будет. Достаточно сказать, что сегодня Китай стал важным торговым партнером Киргизии, вторым торговым партнером Таджикистана (и хотя в обеих странах РФ еще на первом месте, КНР уже обошла ее по импорту), третьим торговым партнером Казахстана (после ЕС и РФ). Единственный мощный газопровод из Туркменистана, идущий не через российскую территорию, ведет в Китай.

России по этому поводу не стоит впадать в панику. С учетом того, что в Китае низкий уровень насыщения и объемы потребления того же газа растут каждый год двузначными цифрами (20 %), рынка на всех хватит. (...) Однако у Китая, при всем его могуществе, нет опыта трансляции собственной концепции, жизни, мироустройства, философии на другие страны, нет и некой «сверхидеи», которая пришлась бы в пору государствам Евразии. Именно эти обстоятельства и являются основной проблемой в борьбе с терроризмом и радикальным экстремизмом, всплеск распространения которых с территории Афганистана на страны региона, а в перспективе и на Синьцзян (именно он, а не Центральная Азия, по моему мнению, и является основной мишенью для активно подталкиваемого в сторону Севера, «международного терроризма») ожидается многими экспертами. Китайская сторона обеспокоена проблемой стабилизации ситуации в Киргизии, вопросами транзита высшей власти в региональных лидерах – Казахстане и Узбекистане. (...)

(Парамонов В. Евразийская интеграция и Китай: виртуальный экспертный форум. Часть 5. // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12185/>). – 2011. – 04.12).

Дулатбек Кыдырбекулы, профессор Международного университета информационных технологий: (...) «На мой взгляд, КНР внешне равнодушно смотрит на процессы постсоветской интеграции. Одно из двух: либо Китай уверен в их слабости, либо побаивается этих процессов. Тем не менее, КНР, по-прежнему, будет стремиться всеми средствами обосноваться на самом постсоветском пространстве. Китай намерен «давить» и воздействовать на те же ЕврАзЭС, Таможенный союз, Единое экономическое пространство, Евразийский союз, Россию и Центральную Азию через Шанхайскую организацию сотрудничества. Это будет скорее «тихая война» экономическими способами. Постсоветские интеграционные структуры Китай не пугают. КНР не будет менять свою стратегию, но будет совершенствовать тактику. Раскол в постсоветском стане Китаю выгоден не меньше, чем странам Запада. Нельзя исключать, что КНР попытается найти способ давления на РФ и страны Центральной Азии через Всемирную торговую организацию. Одновременно, Китай будет стремиться заручиться политико-дипломатической поддержкой постсоветских стран в своем противостоянии с Западом, в первую очередь с США. Вот в рамках этих ключевых направлений и следует искать новые формы и механизмы взаимодействия с КНР. (...)

Аскар Нурша, кандидат исторических наук, ученый секретарь

Казахстанского института стратегических исследований. (...) Тем не менее, ускорение интеграционных процессов в рамках Таможенного союза (ТС) и Единого экономического пространства (ЕЭП) встречено с настороженностью в Китае, который пытается понять, насколько это затронет его интересы. Определенный ущерб геополитическим и экономическим интересам будет, все же, нанесен. Однако, следует иметь в виду, что экономическое сотрудничество стран Центральной Азии с Китаем вышло на достаточно серьезный уровень. Кроме того, степень интеграции Китая в мировую экономику превосходит ту же российскую. Поэтому, думаю, что увеличение товарооборота со странами ТС и ЕЭП не повлияет в конечном итоге на объемы товарооборота стран региона с Китаем, которые также будут увеличиваться. (...) Бояться Китай не надо: с ним можно работать на пользу обеих сторон. Не надо недооценивать Китай и его способность быстро учиться на своих и наших ошибках. Главная задача – это, во-первых, кадры: нужны подготовленные специалисты для работы на данном направлении. Во-вторых, в стратегических вопросах необходима координация политики между странами Центральной Азии, а по ряду вопросов – с Россией. (...) **(Евразийская интеграция и Китай: виртуальный экспертный форум // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12339/>). – 2011. – 25.12).**

ПОГЛЯД ЕКСПЕРТІВ:

ЄВРАЗІЙСЬКИЙ СОЮЗ:

РЕАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ЗАГРОЗА?

Російсько-казахська ідея більш тісної, ніж в СНД інтеграції на пострадянському просторі за європейським зразком залишається в полі зору політиків і громадськості упродовж останнього часу. Її актуальність зросла після двох важливих подій. По-перше, – це підписання 18 листопада 2011 р. Росією, Білоруссю й Казахстаном Договору про створення Євразійської економічної комісії (ЄЕК) – наднаціонального органу, що розглядається в якості першого кроку на шляху створення Євразійського економічного союзу. По-друге, – це відсутність результату під час саміту Україна–ЄС 19 грудня 2011 р. Більшість політологів вважають цей саміт невдалим для України, адже її керівництво, зокрема, Президент В. Янукович¹*, ще в квітні 2011 р. запевняло громадськість держави, що Угоди про асоціацію та всеосяжну й глибоку зону вільної торгівлі (ВГЗВТ) з ЄС будуть підписані наприкінці року (*Янукович: Україна за крок до асоціації з ЄС // Тиждень (<http://www.ut.net.ua/News/20931>)*).

Проте відповідні документи не тільки не підписали, а навіть не парафували. Зауважимо, що умови угоди про ВГЗВТ між Україною й ЄС були завчасно підготовлені до саміту, тобто Договір був готовий до підписання.

Отже, керівники України не зуміли здійснити прориву на пріоритетному напрямку зовнішньої політики держави, який має вагому підтримку серед українського населення і є чи не єдиним чинником єднання всіх політичних сил і відповідно населення всіх регіонів України упродовж усього періоду незалежності. Зважаючи на це, увага українських і зарубіжних ЗМІ, а також громадськості нині прикута до подальших зовнішньополітичних кроків уряду і Президента України щодо можливої зміни ними пріоритетного напрямку інтеграції, тобто переорієнтації упродовж 2012 р. на російсько-казахський проект Євразійського союзу (ЄАС). Доказом цього є неодноразові заяви спікера Верховної Ради В. Литвина та віце-прем'єра з соціальної політики уряду

1 * У квітні 2011 р. Президент Віктор Янукович під час зустрічі із Президентом Європейської Комісії Жозе Мануелом Баррозу заявив, що Україна і ЄС найближчим часом підпишуть Угоду про асоціацію та створення зони вільної торгівлі і відзначив, що розвиток стратегічного партнерства України з РФ не може відбуватися за рахунок стратегічних відносин з ЄС і США, збудованих у попередні роки.

України С. Тигіпка про можливість інтеграції держави в східному напрямку, якщо не вдасться домовитися з ЄС (*Україна может присоединиться к Таможенному союзу // Газета «Бизнес» (http://www.business.ua/articles/politics/Ukraina_mozhet_prisoedinitnya_k_Tamozhennoti_soyuzu-21053); Крамар О. Торговельно-демографічний донор? // Тиждень (<http://tyzhden.ua/World/38323>)). Більш того, головним прихильником євразійського проекту є голова українського уряду М. Азаров, який уже зробив свій внесок в цю справу, підписавши в жовтні 2011 р. угоду про зону вільної торгівлі в рамках СНД.*

З огляду на це, головне завдання даного дослідження – з'ясувати й порівняти внутрішні й зовнішні чинники, що визначають позиції окремих країн СНД, зокрема й України, щодо участі в Євразійському проекті. Для досягнення поставленої мети проаналізовано виступи, заяви, оцінки президентів, політиків різного рівня, науковців, журналістів, експертів та аналітиків Узбекистану, Казахстану, Білорусі, Росії та України щодо можливої участі чи неучасті цих держав в Євразійському союзі.

У цьому контексті досить чітку, хоча й дещо завуальовану, позицію зайняв Узбекистан. Висловлюючись стосовно Євразійського проекту прем'єра Росії В. Путіна, Президент Узбекистану І. Карімов застеріг, що сучасні інтеграційні процеси в рамках міждержавних об'єднань можуть набувати політичного характеру й тим самим негативно впливати на уже встановлені зв'язки й співпрацю членів об'єднання з іншими зовнішніми партнерами, а також – на розвиток інтеграційних процесів з третіми країнами. Він заявив, що інтеграцію в міждержавні утворення й союзи Узбекистан буде здійснювати з тими державами-партнерами, політика яких відповідатиме пріоритетним завданням і довгостроковим інтересам його країни – залучення сучасних високих технологій та інновацій, спрямованих на кардинальну модернізацію і диверсифікацію узбецької економіки і її провідних галузей. (*Президент Узбекистана Ислам Каримов в своем выступлении на торжествах годовщины Дня Конституции назвал условия вступления Ташкента в межгосударственные образования и союзы // Информационно-аналитический центр (www.ia-centr.ru/expert/12265/)). Дещо раніше І. Карімов з цього приводу зазначив, що «народ, який відчув у повній мірі повітря свободи, який буде свою долю і майбутнє своїми руками, ніколи не повернути до старої ідеології, до минулих часів». (*Ташкент не спешит в Евразийский союз и ждет итогов президентских выборов в России // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12216/>)).* Негативне ставлення Ташкенту та стриманість позицій*

Таджикистану й Киргизстану щодо ЄАС спонукають російських учених до пошуку контраргументів. Адже Москва розглядає пострадянський простір як сферу своїх інтересів. Так, наприклад, науковий співробітник Інституту сходознавства РАН А. Князев зазначає інт: Душанбе не хоче нікого пускати на афганський кордон – у них там бізнес, у киргизів – наркотранзит, в узбеків – американсько-натовський транзит. Скрізь все корумповано, віддати свій особистий суверенітет, що приносить дивіденди, узбецький, таджицький чи киргизький чиновник ніяк не захоче. Не випадково з початком роботи Митного союзу в Казахстані різко активізувалися націонал-патріоти типу партії «Рузанна». *(Ташкент не спешит в Евразийский союз и ждет итогов президентских выборов в России // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12216/>)).*

Водночас російський учений забуває сказати про рівень корупції в самій Росії і яку загрозу вона нестиме країнам, що вирішать набути членства в Євразійському союзі.

Особливу позицію в цьому питанні займає Республіка Казахстан. Вона зацікавлена в Євразійському проєкті як і в Митному Союзі, передусім, з економічних позицій, як більш потужна експортно-сировинна держава. Завдяки Єдиному економічному простору Астана сподівається покращити своє гео економічне становище й першою з країн Центральної Азії вирватися із континентальної замкненості. Це дозволить республіці одержати на пільгових умовах доступ до російської й білоруської транспортної інфраструктури та вийти на заході до кордонів ЄС, а на сході до ринків Японії й інших країн Азіатсько-Тихоокеанського економічного співтовариства. *(Нурсултан Назарбаев: XXI век будет лучшим веком в истории Казахстана // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12288/>)).*

Як суто континентальна держава, Казахстан не має власного виходу до ключових океанських терміналів-енергоносіїв. Тому цінність головних енергородовищ Астани для лідерів світового нафтового й газового бізнесу нині поступово знижується. Побудова нових нафтогазових комунікацій для транспортування казахських нафти та газу сухоходом не викликає зацікавленості найбільших західних паливних компаній через значні коливання цін на нафту. Значне ж збільшення поставок казахської нафти на світовий ринок може спричинити падіння цін на цю сировину, в чому також незацікавлені нафтові магнати.

Будь-які спроби Казахстану, Узбекистану чи Туркменістану побудувати власні трубопроводи для транспортування газу на світові ринки

енергоносіїв виглядають приреченими. Втім, Н. Назарбаєв усвідомлює, що без виходу на світові ринки ні про яку інтеграцію Казахстану у світове господарство, ні про який розвиток казахської економіки не може йти мови. Очевидно, що власними зусиллями ані Казахстану, ані його середньоазіатським сусідам, які мають аналогічні проблеми, не подолати величезні континентальні простори, що віддаляють країну від економічних центрів Сходу і Заходу.

Отже, для географічно ізольованого від зовнішніх ринків Казахстану, основний шлях до них лежить через Росію, Білорусь, Україну, а також інші держави СНД, зокрема, центральноазіатські, тому Президент Н. Назарбаєв намагається залучити до цього проекту ЄАС якомога більше учасників. *(Гусаков В. Зовнішньополітичні альтернативи незалежного Казахстану: витоки інтеграційних устремлень // Людина і політика (<http://ip-ua.info/?p=64>)).*

Керівництво республіки розглядає взаємодію з Росією в якості стрижня Євразійського економічного простору. А розвиток інтеграційних зв'язків двох країн обґрунтовує наявність найдовшого в світі спільного кордону – це понад сім тисяч кілометрів. З погляду транспортних проєктів і маршрутів енергопоставок євразійська інтеграція надає Астані нові конкурентні переваги. *(Келимбетов: Стержень ЕЭП – взаимодействие между Казахстаном и Россией // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12220/>)).*

Президент Н. Назарбаєв заявляє, що *Казахстан* прагне налагоджувати євразійську інтеграцію, виходячи з позицій економічного прагматизму. Казахська політика щодо створення ЄАС визначається виключно національними економічними інтересами. Водночас Казахстан подібно Україні та Узбекистану, також сприймає таку інтеграцію як загрозу державному суверенітету, адже, за винятком Росії, ніхто з колишніх республік, а тим більше їх керівників не хоче повертатися до структур подібних СРСР. Майбутнє кремлівської ініціативи нікому з них невідоме, а нове гасло Путіна «ніколи не оглядатися назад» ще більше ускладнює процес передбачення можливих її наслідків. *(Євразія или Евроссия? // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12164/>)).* Проте, будучи зацікавлена в такій інтеграції, Астана шукає свої механізми протидії гегемонії Кремля в межах нових інтеграційних структур на просторах СНД й сама намагається стати центром нового пострадянського об'єднання. Так, підкреслюючи важливість інтеграційних процесів на пострадянському просторі, Н. Назарбаєв вважає за необхідне розробити більш глибокі ідеологічні засади євразійської ін-

теграції й створити *Інститут Євразійської інтеграції* з центром в **Астані** й відділеннями в Москві та Мінську. Київ тут не згадується. Більш того, він не тільки наполягає на першочерговості економічної інтеграції за прикладом європейської та відкидає можливість використання російського рубля як єдиної одиниці обміну в межах майбутнього ЄАС, а й домагається, щоб наднаціональні органи Об'єднання були розміщені в Астані – в центрі Євразії. На його думку, це сприятиме залученню інших країн Центральної Азії, передусім Киргизії, Таджикистану та Туркменістану до участі в євразійському проєкті. (*Ю. Якушева Евразийский проект Нурсултана Назарбаева – вектор развития для постсоветских стран // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12233/>)*). А на наш погляд, це стимулюватиме або обмежуватиме домінування Росії в межах нового об'єднання.

Крім того, щоб послабити страх окремих країн від такого інтеграційного процесу Н. Назарбаєв неодноразово зазначав, що можуть бути сформовані різні рівні участі держав СНД в інтеграційному проєкті, які будуть враховувати реальний стан економіки і ступінь готовності кожної країни-кандидата. (*Келимбетов: Стержень ЕЭП – взаимодействие между Казахстаном и Россией // Информационно-аналитический центр (<http://www.ia-centr.ru/expert/12220/>)*).

Варто зазначити, що сучасна ідеологія «євразійства», яку формують Росія і Казахстан для ЄАС, зовсім не відповідає інтересам України. Так, «євразійство» Н. Назарбаєва обумовлено як географічним розміщенням, так і складом населення Казахстану. Частина республіки розміщена в Європі, а частина – в Азії, населення ж наполовину європейсько-християнське, наполовину азіатсько-мусульманське. Частка казахів на 1998 становить до 50,6 % від усього населення країни, а понад 60 % населення республіки є російськомовним.

Отже, Казахстан є євразійською державою, унаслідок цього, як стверджує Н. Назарбаєв, їй важко визначитися зі своїми зовнішньополітичними пріоритетами. Євразійство ускладнює Астані вступ до складу міждержавних інтеграційних об'єднань як в Європі, так і Азії, зокрема, до таких як Євросоюз, Співдружність ісламських держав, чи Організація Ісламської конференції (ОІК). Зважаючи на це Н. Назарбаєв запропонував не «розбігатися» новим незалежним республікам СНД, а будувати свою співдружність на нових принципах і засадах для розвитку й поглиблення економічних, політичних, наукових і культурних зв'язків між ними. Отже, «євразійська» ідея Н. Назарбаєва розглядається як форма інтеграції для нових незалежних держав СНД для зміцнен-

ня їх економічних, наукових і культурних зв'язків.

У своїй євразійській теорії Н. Назарбаєв приходить до висновку, що і в антропологічному плані казахський народ двоєдиний, з одного боку він відноситься до європеоїдної раси, а з другого – до євразійської групи – тюрків-кіпчаків. (*Абдильдин Ж. М. Евразийство как развивающееся понятие // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/M._Eurasianism_as_a_developing_concept_17852.pdf)*).

Що ж стосується російської ідеології сучасного «євразійства», а точніше «неоєвразійства» яку формує російський політолог А. Дугін, то вона базується на традиційних для Москви імперських підходах, що обґрунтовують месіанську роль Росії в глобальному світі та гарантують збереження Росії як єдиної держави^{2*}.

Отже, Астана, як перший ініціатор такого проекту, хоча і визнає провідну політичну й економічну роль Росії в майбутньому ЄАС, водночас намагається відвести собі в новому об'єднанні особливу нішу, а саме, – виступати в якості провідного ідеолога «євразійства», в статусі інтеграційного «мосту» на азіатській ланці об'єднання (*Гусаков В. Зовнішньополітичні альтернативи незалежного Казахстану: ви-*

2 * **Російські принципи сучасного неоєвразійства передбачають відмову від західного шляху розвитку, абсолютизації самобутності Росії, її особливої місії, як на теренах Євразії, так і у світі.** Росія постає, як особливе культурно-цивілізаційне ціле, котре синтезує як Схід, так і Захід, і не є ні тим, ні іншим. **Принцип зміцнення стратегічної єдності Росії** розуміється, як посилення вертикалі влади, зменшення впливу на державу олігархічних кланів, боротьба із сепаратизмом і екстремізмом. Посилення геополітичної цілісності країни, яка за несприятливого розвитку подій може розпастися на низку квазі-державних утворень.

Принцип євразійського федералізму передбачає надання етнокультурним утворенням статусу політичної суб'єктності, посилення принципу «прав народів». Зокрема, у класичному євразійстві даний принцип окреслюється у «великому суцвітті євразійських культур і народів». Це своєрідний підхід до вирішення національного питання на теренах Російської Федерації без суттєвої шкоди для державної цілісності і територіальної єдності.

Принцип євразійської економіки передбачає автаркію (економічну закненість) великих просторів, економічного націоналізму, підпорядкування ринкових механізмів інтересам національної економіки. По суті, сповідується максимальне використання різних протекціоністських заходів для реанімації і подальшого успішного розвитку російської економіки та економік держав, що увійдуть до євразійського об'єднання. Висуваються ідеї економічної інтеграції, що буде працювати на користь держав євразійського простору. (*Рукомеда Р. «У контексті євразійської доктрини» // Національний інститут проблем міжнародної безпеки (<http://www.niisp.gov.ua/articles/10/>)*).

токи інтеграційних устремлінь // Людина і політика (<http://lp.ua.info/?p=64>), а також стати адміністративним й географічним центром майбутнього Союзу. Це має гарантувати збереження суверенітету правлячої еліти республіки і запобігти повному домінуванню Москви в ЄАС.

Подібно Казахстану Білорусь теж перебуває в певній ізоляції. Проте, на відміну від Астани, ця ізоляція на західних її кордонах носить штучний характер, адже зумовлена, передусім, політичними й економічними санкціями Євросоюзу й США щодо її нинішнього керівництва. Це відповідно обмежує її фінансово-кредитні та торгово-економічні зв'язки з країнами західного світу. Як наслідок, Білорусь зав'язана на Росію і має менше виходів на зовнішні ринки, ніж Астана. Саме тому Президент А. Лукашенко виглядає більш поступливим Москві щодо механізмів і принципів формування ЄАС порівняно з Н. Назарбаєвим. Так, на відміну від останнього А. Лукашенко наполягає здійснювати розрахунки між учасниками Митного союзу і ЄврАзЕСу російським рублем, який, на його думку, повинен стати єдиною розрахунковою валютою в ЄАС. *(Білорусь допускає можливість відмови від національної валюти // День (<http://www.day.kiev.ua/3033774>)).* В умовах часткової зовнішньої ізоляції Білорусь, як більш технологічно розвинена держава порівняно з Казахстаном, зацікавлена в Євразійському проекті, що гарантує їй дешеву російську й азійську сировину та відкриті ринки збуту продукції в цих країнах.

Україна, на відміну від Казахстану й Білорусі завдяки вигідному геополітичному розміщенню – вихід до Чорного моря, а звідти до Середземного та Каспійського через ГУАМ, а також – відсутності політичної ізоляції з боку Заходу, має доступ, як на ринки Сходу, так і на ринки Заходу, передусім ЄС. Тому, як зауважив експерт центру Разумкова М. Пашков, за цією логікою, українській державі в Євразійському союзі робити нема чого. *(Євразійський союз Україні не такий вигідний, як Білорусі чи Казахстану // Центр Разумкова (http://www.uceps.org/ukr/expert.php?news_id=3222)).*

Проте за невдалої внутрішньої і зовнішньої політики українського керівництва упродовж 2012 р. Київ може зазнати часткової політичної й економічної ізоляції, як з боку Заходу подібно Мінську в 2011 р., так і з боку Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану, що, до речі, можна було спостерігати восени 2011 р.

Водночас більшість російських і зарубіжних політиків та аналітиків сходяться на думці, що проект ЄАС без України не матиме ні політичної, ні економічної, ні геополітичної ваги в сучасному світі подібно

нинішньому Митному Союзу (МС) Росії, Білорусі й Казахстану. Так, колишній член Комітету Держдуми у справах СНД і зв'язках зі співвітчизниками К. Загулін наголошує, що якщо ЄАС хоче бути повноцінним, то Росія повинна знайти шляхи кооперування зі своїми родинними країнами – Білоруссю й Україною. Західне інформаційне агентство «Reuters» зазначає, що без України й Білорусі ЄАС втратить можливість бути повноцінною частиною Європи. Правда, окремі експерти вважають, що «Євразійський союз – не більше, ніж передвиборча казка прем'єра В. Путіна» (*Без України и Беларуси ЕвразеС – не Европа: обзор западных СМИ // Голос України* (http://www.golosua.com/main/article/mizhnarodni-vidnosini/20111226_bez-krainyi-i-belarusi-evrazes-ne-evropa-obzor-zapadnyih-smi)).

За словами Ф. Лук'янова, головного редактора журналу «Россия в глобальной политике», основна мета цього проекту – залучення Києва в російське інтеграційне поле. Про це свідчать і прямі відсилання у статті В. Путіна, і наполегливі заяви багатьох російських політиків та експертів про те, що без України ЄАС не почне працювати. Аналітики американської «Stratfor» вважають, що це досить імовірний сценарій. (*Немирич С. Из Союзу в Союз // «Дзеркало тижня. Україна»* (http://dt.ua/POLITICS/iz_soyuzu_v_soyuz-92916.html)).

Зважаючи на це, лідери Білорусі й Казахстану обережно підтримують путінський проект, й погоджуючись стати членами такого об'єднання, вони висувають свої умови-вимоги розбудови нової структури та чекають чіткої позиції від Києва. Усвідомлення цієї проблеми Москвою змушує її чинити відкритий тиск на Україну (газове питання) для втягування Києва в євразійську інтеграцію. У цьому контексті важливо з'ясувати чинники як «за», так і «проти» євразійської інтеграції для України, на основі яких формується позиція Банкової та української еліти загалом – політиків, чиновників, політологів, учених та експертів, а також громадська думка. Так, експерший заступник міністра закордонних справ України, колишній заступник голови Секретаріату Президента О. Чалий абсолютно переконаний, що Україна не буде членом ЄвроАзС. За його словами, для цього немає ні політичного, ні конституційного, ні геополітичного підґрунтя. (*Два кінці однієї труби // День* (<http://www.day.kiev.ua/220545>)).

Екс-міністр закордонних справ України В. Огризко вважає, що 2011 р. підтвердив й чітко дав Україні зрозуміти, що для РФ братські відносини з Україною – це коли Україна без голосу, без прав і без нічого стає частиною євразійського простору. Цього не хоче теперішнє ке-

рівництво, тому є шанс, що це все буде мати якийсь певний фінал. На думку В. Огризка, наївно очікувати якихось змін, адже українська влада просто не прорахувала, з ким має справу. Попередня історія свідчила, що для РФ дуже важливо мати повний тотальний контроль над Україною. **(В. Огризко: *Есть возможность не войти, а вляпаться в историю // Цензор.нет (http://censor.net.ua/news/192852/ogryzko_opasaetsya_cho_ukraina_ne_voyidet_a_vlyapaetsya_v_istoriyu_esli_koshka_sdohla_to_ee_ochen_trudno)*).**

Думку экс-міністра підтверджує экс-президент Л. Кравчук «Нам потрібно зрозуміти, що з Росією нам буде тяжко домовлятися. У неї інші цілі щодо України. Росія не бачить Україну своїм реальним, демократичним і рівноправним партнером і завжди хотіла бачити Україну «під собою». А в підручниках з історії для студентів Росії написано: Україна – неприродне державне утворення і як таке не має історичної перспективи». Л. Кравчук запитує: «Чи можна вести з неприродним державним утворенням рівноправні відносини?». **(Кравчук *рассказал, что пишут об Украине в российских учебниках // Polemika (<http://polemika.com.ua/news-79707.html#title>)*).**

Згідно заяви керівника прес-служби МЗС України О. Волошина, для України немає альтернативи успішної, ніж вступ до Євросоюзу, а українці, незважаючи на деякі рудименти радянського менталітету, безумовно, є частиною європейського простору. Чиновник не бачить інших прикладів успішного інтеграційного розвитку, який міг би конкурувати з ЄС, «ближче, ніж Китай». Але з Китаєм інтегруватися Україна не зможе через свій менталітет. Він також не вірить в особливу православну цивілізацію, адже ті ж самі православні Греція і Болгарія – члени ЄС. За його словами, Росія сама прагне досягти стандартів Західної Європи, адже *немає такої поширеної фрази - «жити як в Росії, Україні або Білорусі», але є - «жити, як в Європі»*. Коли питаєш людей у Владивостоці та Мінську, то вони відповідають, що «хочуть жити, як в Європі». Волошин підкреслив, що інтеграцію в ЄС підтримує більшість жителів України, і сьогодні це – єдиний вихід, щоб зберегти державу в нинішніх кордонах. Рух в протилежний бік призведе до розколу. На його думку, Київ може зберегти хороші відносини з Росією при продовженні інтеграції на Захід, про це свідчить приклад Болгарії та Сербії. **(МЗС України: *Інтеграція в ЄС – це єдиний вихід, щоб зберегти державу в нинішніх кордонах // Цензор.нет (www://censor.net.ua/news/192324/mid_ukrainy_integratsiya_v_es_eto_edinstvennyyi_vyhod_chtoby_sohranit_gosudarstvo_v_nyneshnih_granitsah)*).**

О. Крамар зазначає, що Росія зацікавлена в інтеграції України до ЄАС, як через економічний, так і через демографічний чинники. Без України задуманий Путіним ЄАС загрожує стати більш азійським, ніж європейським. Адже в умовах загального зменшення населення РФ азійська його складник швидко примножується й на 2015 р. становитиме 80 млн порівняно зі 117–118 млн «росіян-християн». При цьому азіати змагатимуться за перерозподіл ресурсів на свою користь. Тому для демографічного балансу з азійськими народами Кремлю потрібна Україна.

Однак Москва не відмовляється від планів втягування в інтеграційне об'єднання середньо-арабських і кавказьких країн, зважаючи на природні ресурси, якими багаті їхні надра. Водночас компенсувати демографічний чинник прагне за рахунок близько 45 млн. жителів України. *(Торговельно-демографічний донор? // Тиждень (<http://uaweek.com.ua/World/38323?PageIndex=1>) Матеріал друкованого видання № 52 (217) від 24 грудня 2011 р.).*

На думку співдиректора програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова *М. Паішкова*, «Євразійський союз – ідея геополітичної альтернативи ЄС. Його мета – створити потужного геополітичного гравця під проводом Росії, який вестиме спільний діалог з ЄС, де інтереси кожної держави-учасниці будуть лише тлом. За умови участі в Євразійському союзі Україна втратить частину своєї незалежності. Адже принципова відмінність такої структури від уже існуючого СНД полягає у створенні потужних наддержавних органів. *(Євразійський союз України не такий вигідний, як Білорусі чи Казахстану // Центр Разумкова (http://www.uceps.org/ukr/expert.php?news_id=3222 19.12.11).*

Чимало українських дослідників звертають увагу на відсутність реальних спільних цінностей, здатних об'єднати народи і країни СНД в ЄАС. Зокрема, *С. Немирич* зазначає, що ЄАС не має спільних цінностей як бази для інтеграції подібно Євросоюзу, а спільна історія перебування в складі царської Росії та СРСР замінити їх не може. Водночас, на його погляд, спільні цінності притаманні тільки для еліти відповідних держав – це авторитарний характер політичних режимів та олігархічний соціальний устрій. Так, стверджує *С. Немиря*, негайне визначення статусу євразійських комісарів на рівні федеральних міністрів РФ – ще один симптом елітного характеру процесу. Автор також наголошує, що форму для побудови ЄАС його архітектори запозичили в ЄС, а зміст – в СРСР і Соціалістичної співдружності (СС), інституційованої у Варшавському договорі та Раді економічної взаємодопомоги. *(Немирич С. Із Союзу в Союз // «Дзеркало тижня. Україна» (<http://dt.ua/>*

POLITICS/iz_soyuzu_v_soyuz-92916.html)).

Андреас Умланд, доцент Києво-Могилянської Академії, спростовує твердження Москви про те, що об'єднання народів колишніх царської і радянської імперій є історично обгрунтованим, культурно нескладним, географічно вмотивованим й загалом таким, що не потребує подальших обговорень. На думку дослідника, часте обстоювання росіянами значущості спільних досягнень колишніх радянських республік у складі СРСР – перемога у Другій світовій війні, успіхи в освоєнні космосу, а також посилення на взаємопов'язаність населення колишніх радянських республік численними родинами, економіками, культурними й історичними узами, є недостатніми й слабкими. Практичне втілення Євразійського проекту, вважає А. Умланд, може створити більше проблем, ніж розв'язати існуючі. (***А. Умланд. Безперспективний Союз // «Дзеркало тижня. Україна»*** (http://dt.ua/POLITICS/bezperspektivniy_soyuz_chomu_postradyanska_integratsiya_ne_mae_maybutnogo-94485.html)).

Автор виділяє три групи перешкод, що роблять проект недоцільним. До першої групи він відносить географічну (територіальну) й демографічну нерівність, а також дисбаланс військової могутності між Росією, з одного боку, і можливими іншими членами Союзу – з іншого. Завдяки набагато більшому й кращому озброєнню Росія домінуватиме над усіма майбутніми членами союзу, разом узятими, що заважатиме політичному об'єднанню й призведе до проблем і в Митному союзі, що уже існує.

На відміну від ЗВТ, СНД і ШОС, для створення ЄАС – розміри території, чисельність населення, а також міжнародна вага Росії становлять істотну проблему. Москва буде набагато більшою, ніж перша серед рівних, і стане новим імперським центром – навіть якщо Кремль не претендуватиме на таку роль. У цьому контексті Росія відрізняється від лідерства Німеччини в ЄС. Берлін хоч і має найбільшу кількість населення й найпотужнішу економіку в Європі, але його збройні сили – незначні й знаходяться під контролем НАТО, а ***населення налаштоване пацифістські***. Відносно демографічне й економічне домінування Німеччини над іншими європейськими країнами не порівняти з тією гегемонією, якої може досягти Росія у запланованому ЄАС. Адже поряд з Берліном в ЄС сильними центрами впливу є Париж та Лондон. Вони врівноважують економічну могутність ФРН і примушували й примушують її шукати підтримки, йти на компроміси й створювати альянси, якщо Берлін хоче реалізувати якусь політику.

Другою перешкодою на шляху формування Євразійському проекту є ***постімперська історична спадщина*** Росії царського та радянського

режимів (репресії, кампанії насильницької русифікації, голодомор на інше), яку її нинішнє керівництво не тільки не бажає докорінно переглянути, а навпаки ідеалізує за підтримки багатьох росіян. Така політика Кремля є прямо протилежною вимогам пострадянських держав Балтії, а також частини української, узбецької, таджицької та інших еліт країн СНД до Росії – покаятися за царську й радянську репресивну політику стосовно національних меншин.

На думку А. Умланда, назва нового проекту – «євразійський» не стосується всього євразійського континенту, а теорія «євразійства» відверто ідеократична, антидемократична й антизахідна. Її підходи не спроможні стати конструктивним базисом для подальшого розвитку пострадянських націй. Що ж стосується біологістських або окультистських фантазій відомих особистостей, як Л. Гумільов або О. Дугін, котрі називали себе «євразійцями», то вони ще менш придатні для ідейного фундаменту ЄАС.

Третя перешкода на шляху ЄАС полягає у нездатності ЄАС забезпечити прорив соціально-економічного розвитку держав-учасниць через відсутність у них нових технологій для проведення всебічної модернізації економіки, інвестицій, а також необхідного досвіду інноваційного реформування системи управління держав. Забезпечити необхідні умови для фундаментальної модернізації пострадянських суспільств може тільки «цивілізований світ», тобто Захід або ж «вестернізовані» країни – Японія, Південна Корея, Тайвань чи Сінгапур. Утримання ж пострадянських націй у ЄАС, де домінуватиме Росія, швидше ускладнить таку модернізацію, ніж їй сприятиме. (*А. Умланд. Безперспективний Союз // «Дзеркало тижня. Україна» (http://dt.ua/POLITICS/bezperspektivniy_soyuz_chomu_postradyanska_integratsiya_ne_maybutnogo-94485.html)*).

Сама Росія потребує фундаментальних технологічних, економічних і соціально-політичних перетворень. За межами двох столиць та деяких регіональних центрів російська реальність усе ще досить суворя й відстала. Твердження, що в Росії вдосталь могутності, знань і енергії (метафорично, а не буквально), аби повести за собою у XXI ст. пострадянський світ у складі ЄАС, видається ілюзорним. Росія має значні природні ресурси, військову промисловість і здатність організувати польоти в космос. Але це не може забезпечити потрібну трансформацію пострадянських країн у сучасні держави, які б змогли успішно інтегруватися у світову економіку.

На думку автора, і Росія, й інші пострадянські держави потребують включення в інтеграційні процеси економічно динамічних регіо-

нів світу, чи то європейських, чи азіатських. Для країн Центральної Азії це можуть бути тісні зв'язки з Китаєм, Індією, Туреччиною, державами Перської затоки, Південною Кореєю та/або Японією. Для західної частини пострадянського світу, включно з Росією, партнером у модернізації має стати ЄС. Це не означає, що Росія ввіллється, як повноправний член у ЄС. Євросоюз як багатоступінчастий інтеграційний процес може розвиватися у формі концентричних кіл, де глибина інтеграції різних країн у структури ЄС варіюватиме й залежатиме від бажання держав відмовитися від своєї національної суверенності та їхньої здатності відповідати стандартам ЄС. В окремих випадках очевидні інтеграційні простори, такі як євროзона або Шенгенська зона, вже тепер утворюють концентричні кола. Ця тенденція до диференціювання зростатиме і в майбутньому призведе не так до дезінтеграції, як до деконструкції «Європи». Перехід до євроінтеграції за теорією «концентричних кіл» дозволить західній частині Росії та західним пострадянським республікам знайти своє місце в європейському проекті та прокласти шлях для подальшої інтеграції. Вони зможуть не тільки позиціонувати себе всередині європейських концентричних кіл. Різкіша диференціація Європи запропонує також різні опції і шляхи поступової інтеграції, що їх кожна країна, навіть така специфічна й велика, як Росія, зможе вибрати для себе і дотримуватися надалі. Розпочаті переговори про створення безвізового режиму між Росією та ЄС можуть стати першим кроком у цьому напрямі. Майбутнє Росії перебуває не в Євразії або інших пострадянських об'єднаннях, а з Європою і Заходом. ***(Безперспективний Союз // «Дзеркало тижня. Україна» (http://dt.ua/POLITICS/bezperspektivniy_soyuz_chomu_postradyanska_integratsiya_ne_mae_maybutnogo-94485.html)).***

Висновки. Отже, з-поміж держав СНД можна виокремити ініціаторів, відвертих прихильників, противників, а також тих, що не визначилися з участю у новій інтеграційній структурі – ЄАС. До ініціаторів такого об'єднання належать Росія і Казахстан. Проте й вони не мають чіткого та єдиного підходу щодо розбудови інтеграційного об'єднання.

Астана намагається, поряд з Росією, виступати в якості головного ініціатора й архітектора ЄАС, набути в його складі статусу провідного ідеолога «євразійства», а також стати головним адміністративним й географічним центром майбутнього союзу, що, на наш погляд, має слугувати механізмом стримування економічного й військово-політичного домінування Росії. Астана розглядає себе і Росію в якості ядра нового інтеграційного об'єднання, завдяки якому намагатиметься подола-

ти свою континентальну віддаленість від світових ринків енергоресурсів на Заході і Сході Євразійського континенту, зокрема, шляхом пільгового використання транспортних магістралей Росії, Білорусі та України. Це визначальний економічний чинник в її євразійській інтеграції. Іншим чинником, що стимулює Астану до розбудови ЄАС – це етно-релігійний. Він полягає в необхідності подолати проблеми етнічного й релігійного єднання населення країни. У цьому плані Казахстан і Росія мають аналогічні завдання. Саме цей спільник чинник штовхає керівників обох держав до формування ними нової ідеології «євразійства» в рамках нового об'єднання.

Для Білорусі, що перебуває у мовах політичної й торгово-економічної ізоляції з боку Заходу, ЄАС є вигідним ринком збуту її промислових товарів і водночас джерелом дешевих енергетичних ресурсів, що відсутні в республіці, але яких вона потребує для розвитку своєї промисловості. Поступливість Кремлю ізольованого Заходом А. Лукашенка щодо створення ЄАС є очевидною і навіть більшою порівняно з Н. Назарбаєвим.

Отже, констатуємо відмінність економічних та ідеологічних цілей серед ініціаторів і прихильників майбутнього інтеграційного об'єднання. Узбекистан не бачить потреби інтегруватися в ЄАС, як з огляду на недалеке історичне минуле, що негативно позначилося на розвитку культури й державності його народу, так і з урахуванням пріоритетів свого майбутнього – розвиток високих технологій, чого не тільки не гарантуватиме нове інтеграційне об'єднання на теренах СНД, а й буде стримувати цей процес. Позиція Ташкенту зумовлена також і тим, що традиційний його конкурент за лідерство в Центральноазіатському регіоні – Казахстан є не тільки активним прихильником і одним з ініціаторів побудови ЄАС, а й намагається стати в новому інтеграційному об'єднанні одним із лідерів поряд з Росією. Узбекистан, на відміну від Казахстану і Росії, є більш ніж на 90 % моноетнічною тюркомовною, мусульманською країною й на протигагу Москві та Астані не має нагальної потреби тримати під контролем питання міжетнічних і міжрелігійних взаємовідносин між європейським і азійським етносами, тобто між християнськими й мусульманськими общинами громадян. Для Узбекистану, з його великою густрою та високим приростом населення, яке на 11 млн осіб перевищує чисельність населення Казахстану, головною проблемою є безробіття, зокрема, серед молоді (чисельність населення Узбекистану – 28,8 млн осіб, Казахстану – 16,7 млн осіб; площа території Узбекистану (447,4 тис. кв. км), це в шість разів менше, порівняно з площею території Казахстану (2,7 млн

км)). Розв'язати це питання Ташкент намагається шляхом формування високотехнологічної експортнозорієнтованої промисловості, залучаючи іноземні інвестиції та технології з високорозвинених країн Азії та світу, передусім Республіки Кореї, Японії та США.

Україна не має ні географічної, ні політичної ізоляції для виходу на світові ринки подібно Казахстану чи Білорусі. Проте її проблема в тому, що ЄАС не може стати більш-менш повноцінним і конкурентним інтеграційним об'єднанням у світі без України. Тому виходить, що і Москва, і Астана, і Мінськ намагаються розв'язати свої, як економічні, так і національно-політичні внутрішні й зовнішні проблеми за рахунок України, Узбекистану та інших пострадянських держав, що не мають реальної потреби в такій інтеграції. Зважаючи на це, невдала внутрішня і зовнішня політика керівництва України упродовж 2012 р. може спричинити її часткову політичну й економічну ізоляцію з боку Заходу подібно Білорусі в 2011 р., що відповідно штовхне Київ в обійми ЄАС. Щоб цього не сталося й водночас, щоб зберегти добросусідські відносини з Росією варто перейняти досвід східноєвропейських країн, що вступили до ЄС в ХХІ ст. Його суть – цілеспрямоване продовження євроінтеграційної політики.

Екс-президенти й екс-міністри, нинішні дипломати МЗС України і науковці вважають, що інтеграція України з Росією в рамках єдиної структури спричинить для першої низку проблем, пов'язаних з послабленням її державного суверенітету, адже Москва ніколи після розпаду СРСР не розглядала і не розглядає Україну як рівноправного партнера. Тим самим, вони фактично підтверджують тезу про те, що політика Росії щодо України не змінилася з часів ХVІІ ст.

Ідеологія «євразійства», з тих підходів і позицій з яких вона актуальна для Росії і Казахстану, зовсім не відповідає національним інтересам України, а спільних цінностей для такої інтеграції із зазначеними державами Україна також не має.

Отже, можна констатувати, що реальна необхідність створення ЄАС існує, передусім для Росії, Казахстану, а також для Білорусі. Що ж стосується України, то для неї ЄАС – це реальна загроза.

О. Дуднік, канд. іст. наук
с. н. с. Фонду Президентів України НБУВ

Для нотаток

Комп'ютерна верстка
Л. Іващук

Підп. до друку 17.01.2012.
Формат 60x84/16. Друк. офс. папір офс.
Видається в друкованому та електронному вигляді.

Надруковано у НВЦ Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 3.08.2001 р.